

TOY-FREE
MONTH

Co-funded by
the European Union

Βιώσιμο Παιχνίδι

**ΕΝΑΣ ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΜΗΝΑ
ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ**

Πληροφορίες σχετικά με τον οδηγό

Τίτλος: Βιώσιμο παιχνίδι: Ένας Οδηγός για έναν Μήνα χωρίς Παιχνίδια

Επιμέλεια: Jerneja Šibilja και Konstantina Tsafitsa

Συγγραφείς: Danuta Łukasińska, Konstantina Tsafitsa, Jerneja Šibilja, Mojca Krajšek, Irena Cesar, Gašper Žagar, Elvira Lhotka

Διόρθωση: Konstantina Tsafitsa

Καλλιτεχνική επιμέλεια: Aleksandra Simla

Ο οδηγός αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του έργου Erasmus+ Toy-Free Month: Cultivating Creativity and Sustainability in Young Learners.

2024-2-PL01-KA210-SCH-000294718

Εταίροι του σχεδίου:

VRTEC DOBRNA

Innovation
footprint

Υποστηρικτικός συνεργάτης:

Co-funded by
the European Union

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ' ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.

COBISS ID: 265417987

Καταλοζή ζαπισ ο πυβλικαζή (CIP) πριπρავίλι v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 265417987

ISBN 978-961-97145-7-7 (PDF)

Εκδότης: STEP Institute (Rimska cesta 6, 1000 Ljubljana, Σλοβενία)

Έτος: 2025

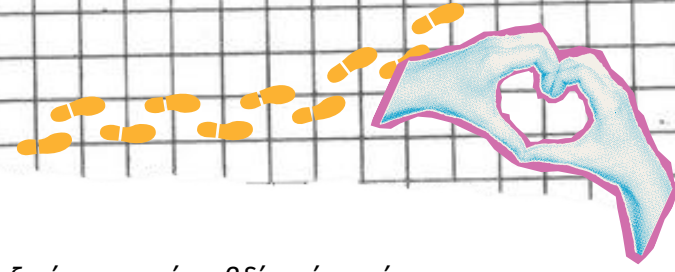
Ο οδηγός δημοσιεύεται στη διεύθυνση <https://www.step-institute.org/toy-free-month/>.

Ο οδηγός έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του σχεδίου Erasmus+ Toy-Free Month: Cultivating Creativity and Sustainability in Young Learners και είναι επομένως δωρεάν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

0	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
1	ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΜΙΑΣ ΣΕΛΙΔΑΣ	7
2	ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	13
3	ΣΒΑ ΚΑΙ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΣΙΝΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ	17
4	ΒΙΩΣΙΜΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	19
	4.1 Γιατί η Βιώσιμη Εκπαίδευση Είναι Σημαντική στην Προσχολική Ηλικία	21
	4.2 Οφέλη της ΕΑΑ για τους νεαρούς μαθητές	23
	4.3 Αποτελεσματικές Παιδαγωγικές Προσεγγίσεις για την Εφαρμογή της ΕΑΑ στο Νηπιαγωγείο	25
5	ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΜΗΝΑ ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ	27
6	ΜΗΝΑΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ DOBRNA (ΣΛΟΒΕΝΙΑ)	42
	6.1 Μήνας χωρίς παιχνίδια στο Νηπιαγωγείο Dobrna	42
	6.2 Μήνας χωρίς παιχνίδια στην Πρώτη Ηλικιακή Ομάδα (1-2 ετών)	47
	6.3 Μήνας χωρίς παιχνίδια στην ηλικιακή ομάδα 5-6 ετών	55
7	ΜΗΝΑΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ SCHMETTERLING (ΑΥΣΤΡΙΑ)	64
8	ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ TFM	69
9	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	71

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

“ Στο δάσος, μαζέψαμε κώνους και ξυλάκια και έφτιαξα ένα μαγικό ραβδί από αυτά. Τότε θα μπορούσαμε να κάνουμε μαγεία. (Ένα παιδί από το Νηπιαγωγείο Ντόμπρνα)

“ Εκτιμώ το γεγονός ότι το νηπιαγωγείο συμμετέχει σε διάφορα προγράμματα και ότι οι εκπαιδευτικοί καταβάλλουν προσπάθειες για να τα φέρουν πιο κοντά στα παιδιά. Από ό,τι έχω δει, μπορώ να πω ότι τα παιδιά είχαν στη διάθεσή τους πολλά ενδιαφέροντα «ανακυκλωμένα» αντικείμενα και ότι πραγματικά απόλαυσαν την επαναχρησιμοποίησή τους ως παιχνίδια. Ένα από τα αγαπημένα των μικρότερων ήταν η τσουλήθρα για μικρά αντικείμενα, φτιαγμένη από χαρτοκιβώτια. (Γονέας – Νηπιαγωγείο Dobrna)

Φανταστείτε μια αίθουσα παιχνιδιών γεμάτη γέλιο, δημιουργικότητα και φυσικά υλικά. Χωρίς πλαστικά παιχνίδια, χωρίς μπαταρίες. μόνο περίεργα μυαλά και ανοιχτό χώρο. Έτσι ξεκίνησε για εμάς ο Μήνας Χωρίς Παιχνίδια...

Σε αυτόν τον οδηγό, σας παρουσιάζουμε μια καινοτόμο και περιβαλλοντικά συνειδητή πρακτική: τον Μήνα Χωρίς Παιχνίδια (ΜΧΠ). Η ιδέα πίσω από τον ΜΧΠ είναι απλή, αλλά και μεταμορφωτική: για ένα μήνα (ή και περισσότερο), τα νηπιαγωγεία αφαιρούν τα συμβατικά, έτοιμα παιχνίδια από την αίθουσα παιχνιδιού/τάξη. Τα παιδιά καλούνται να συμμετάσχουν σε ανοιχτό, δημιουργικό παιχνίδι χρησιμοποιώντας βιώσιμα ή ανακυκλωμένα υλικά και αυτοσχέδια παιχνίδια, επίσης από πράγματα που μπορούν να βρεθούν στη φύση. Αυτή η πρακτική διεγείρει τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των παιδιών, ενθαρρύνει τη συνεργασία και τις δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, ενώ παράλληλα καλλιεργεί την ευαισθητοποίησή τους για την περιβαλλοντική ευθύνη από μικρή ηλικία.

Ένα κοινό ταξίδι

Σχεδιάσαμε αυτόν τον οδηγό ως ένα πρακτικό και εμπνευσμένο εγχειρίδιο για νηπιαγωγούς. Γεννημένος από τη συνεργασία παθιασμένων ειδικών στη βιωσιμότητα, εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας και πρακτικών νηπιαγωγών, αυτός ο οδηγός προέκυψε από ένα κοινό όραμα: να βοηθήσει συναδέλφους εκπαιδευτικούς να ζωντανέψουν τον ΜΧΠ στις δικές τους τάξεις. Στο εσωτερικό, θα βρείτε αναλυτικές οδηγίες, όχι μόνο για το πώς να τον σχεδιάσετε και να τον εφαρμόσετε, αλλά και για το πώς να αναστοχαστείτε ουσιαστικά στη συνέχεια. Στην πορεία, αγγίζουμε ιδέες όπως η βιωσιμότητα, η ζωή με μηδενικά απόβλητα και η γενική οικολογία, όλες ριζωμένες στους ευρύτερους στόχους των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης και της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Θα ανακαλύψετε επίσης δημιουργικούς τρόπους για να κατασκευάσετε τα δικά σας οικολογικά παιχνίδια - ιδέες που μας έχουν εμπνεύσει και ελπίζουμε να εμπνεύσουν και εσάς.

Η έμπνευσή μας

Ο οδηγός δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του έργου Erasmus+ «Μήνας χωρίς παιχνίδια: Καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της βιωσιμότητας σε νεαρούς μαθητές», εμπνευσμένος από την υποδειγματική πρακτική που εφαρμόζει η αφοσιωμένη και ενθουσιώδης ομάδα του Νηπιαγωγείου Dobrna από τη Σλοβενία. Η πρακτική της βιώσιμης εκπαίδευσης αποτελεί ζωτικό κομμάτι της ζωής σε αυτό το νηπιαγωγείο από το σχολικό έτος 2014/15. Εμπλουτισμένος με σχόλια από εκπαιδευτικούς, παιδιά και γονείς, αυτός ο οδηγός δίνει έμφαση στον ευρύτερο αντίκτυπο της βιώσιμης εκπαίδευσης - όχι μόνο σε ατομικό, αλλά και σε κοινοτικό και κοινωνικό επίπεδο.

Γιατί χωρίς παιχνίδια;

Αυτός ο οδηγός είναι μια **ανοιχτή πρόσκληση προς τους εκπαιδευτικούς**: μπείτε στο ταξίδι του Μήνα Χωρίς Παιχνίδια και **καλωσορίστε τα παιδιά σε έναν κόσμο φαντασίας, ανοιχτού παιχνιδιού και μιας απαλής σύνδεσης με τη φύση**. Όταν εμπλέκουμε οικογένειες και κοινότητες σε αυτή την εμπειρία, καλλιεργούμε συνήθειες που αναπτύσσονται πολύ πέρα από τους τοίχους της αίθουσας παιχνιδιού. Ελπίζουμε ότι αυτός ο οδηγός θα σας φανεί σαν σύντροφος - κάτι στο οποίο μπορείτε να επιστρέψετε, να μοιραστείτε με συναδέλφους και να αναπτυχθείτε μαζί. Αφήστε τον μήνα χωρίς συμβατικά παιχνίδια να γίνει ένας μήνας γεμάτος φαντασία, δημιουργικό παιχνίδι, μάθηση και φροντίδα για τον πλανήτη μας.

1. ΓΛΩΣΣΑΡΙ

Εκτιμώ πραγματικά που μας δείξατε πώς μπορεί να φτιαχτεί κάτι όμορφο από φυσικά και ανακυκλωμένα υλικά. Σημαίνει πολλά και για το παιδί μου - έχει γίνει πιο ανεξάρτητο και ευφάνταστο. Τώρα φέρνει σπίτι κάθε μικρή πέτρα επειδή θέλει να φτιάξει κάτι από αυτήν. (Γονέας - Νηπιαγωγείο Ντόμπρνα)

Μηδενικά Απόβλητα είναι η διατήρηση όλων των πόρων μέσω υπεύθυνης παραγωγής, κατανάλωσης, επαναχρησιμοποίησης και ανάκτησης προϊόντων, συσκευασιών και υλικών χωρίς καύση και χωρίς απορρίψεις στο έδαφος, το νερό ή τον αέρα που απειλούν το περιβάλλον ή την ανθρώπινη υγεία (Zero Waste International Alliance, 2018).

Η βιωσιμότητα είναι η ικανότητα κάλυψης των αναγκών του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες. Περιλαμβάνει την εξισορρόπηση της περιβαλλοντικής υγείας, της οικονομικής βιωσιμότητας και της κοινωνικής ευημερίας, ώστε να διασφαλίζεται η μακροπρόθεσμη αρμονία μεταξύ των ανθρώπων και του πλανήτη.

Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) είναι δεκαεπτά παγκόσμιοι στόχοι που έχουν τεθεί από τα Ηνωμένα Έθνη για την οικοδόμηση ενός πιο δίκαιου, υγιούς και βιώσιμου κόσμου έως το 2030. Για τους εκπαιδευτικούς, οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης προσφέρουν ένα πλαίσιο για τη σύνδεση των δραστηριοτήτων στην τάξη - όπως η φροντίδα της φύσης, η προώθηση της καλοσύνης ή η μείωση των αποβλήτων - με ευρύτερες παγκόσμιες αξίες και κοινές ευθύνες.

EBA – Η Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι μια προσέγγιση στη διδασκαλία που βοηθά τα παιδιά να κατανοήσουν πώς οι πράξεις τους επηρεάζουν τον κόσμο και τα ενθαρρύνει να σκέφτονται κριτικά, να νοιάζονται βαθιά και να ενεργούν υπεύθυνα. Στην πράξη, η EBA σημαίνει ενσωμάτωση της βιωσιμότητας στην καθημερινή μάθηση—μέσω του παιχνιδιού στη φύση, της αφήγησης ιστοριών, της συμμετοχής της κοινότητας και του στοχαστικού προβληματισμού.

Η Κυκλική Οικονομία είναι ένα μοντέλο σκέψης και δράσης που ενθαρρύνει τη μείωση των αποβλήτων και τη συνετή χρήση των πόρων. Στην προσχολική εκπαίδευση, αυτό μπορεί να σημαίνει επαναχρησιμοποίηση υλικών για παιχνίδι, επισκευή αντί για απόρριψη και διδασκαλία στα παιδιά της αξίας της φροντίδας για ό,τι έχουμε. Μετατοπίζει την εστίαση από το «παίρνω-φτιάχνω-πετάω» στο «επαναχρησιμοποιώ-ξανασκέφτομαι-ανακυκλώνω».

Συστημική Σκέψη: Μια ολιστική προσέγγιση στην επίλυση προβλημάτων που αναγνωρίζει τη διασύνδεση και την αλληλεξάρτηση των στοιχείων μέσα σε ένα ολόκληρο σύστημα (π.χ., πώς σχετίζονται το περιβάλλον, η κοινωνία και η οικονομία).

Τα Μικροπλαστικά είναι μικροσκοπικά σωματίδια πλαστικού (<5 mm) που προέρχονται από τη διάσπαση μεγαλύτερων πλαστικών ή προστίθενται σκόπιμα σε προϊόντα όπως τα καλλυντικά. Συνήθεις πηγές περιλαμβάνουν μικροσφαιρίδια, συνθετικές ίνες ρούχων και πλαστικά υπολείμματα.

Μάθηση βασισμένη στο Παιχνίδι: Μια εκπαιδευτική προσέγγιση στην οποία τα παιδιά μαθαίνουν μέσω δομημένων και μη δομημένων δραστηριοτήτων παιχνιδιού που προάγουν την ανάπτυξη σε πολλαπλούς τομείς.

Βιωματική Μάθηση: Μάθηση μέσω άμεσης εμπειρίας, που συχνά περιλαμβάνει πρακτικές, ερευνητικές ή βασισμένες σε έργα δραστηριότητες.

Μάθηση βασισμένη στην Έρευνα: Μια προσέγγιση που ενθαρρύνει τα παιδιά να θέτουν ερωτήσεις, να διερευνούν λύσεις και να αποκτούν κατανόηση μέσω της εξερεύνησης.

Ελεύθερο Παιχνίδι: Παιχνίδι που ξεκινά και κατευθύνεται από το παιδί, όχι δομημένο από ενήλικες· ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη του λεξιλογίου, τη δημιουργικότητα και τις κοινωνικές δεξιότητες.

Πολυαισθητηριακές Εμπειρίες: Δραστηριότητες που περιλαμβάνουν περισσότερες από μία αισθήσεις (αφή, όσφρηση, ακοή, όραση, γεύση) για την εμπάθυνση της κατανόησης, ιδίως αφηρημένων εννοιών.

Μάθηση βασισμένη στη Φύση: Εκπαίδευση και δραστηριότητες σε εξωτερικούς χώρους που ενισχύουν τη σύνδεση και τη διαχείριση του περιβάλλοντος.

Οικολογικός Γραμματισμός: Κατανόηση οικολογικών εννοιών, φυσικών συστημάτων και αλληλεπιδράσεων ανθρώπου-περιβάλλοντος.

Περιβαλλοντική Διαχείριση: Υπεύθυνη χρήση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος μέσω βιώσιμων πρακτικών και συμπεριφορών.

Ολιστική Ανάπτυξη: Εκπαίδευση που λαμβάνει υπόψη όλες τις πτυχές της ανάπτυξης ενός παιδιού: γνωστική, κοινωνική, συναισθηματική, σωματική, ηθική και δημιουργική.

Ηθική Επίγνωση: Αναγνώριση και αναστοχασμός ηθικών ζητημάτων όπως η δικαιοσύνη, η δικαιοσύνη και η υπευθυνότητα ως μέρος της μάθησης

2. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η βιομηχανία παιχνιδιών παίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή των παιδιών, διαμορφώνοντας την ανάπτυξή τους, τις εμπειρίες παιχνιδιού και τη φαντασία τους. Ωστόσο, πέρα από τα οφέλη της, η βιομηχανία εγείρει επίσης σημαντικές ανησυχίες σχετικά με την υγεία των παιδιών και τη βιωσιμότητα του περιβάλλοντος. Ο αρνητικός αντίκτυπος της βιομηχανίας παιχνιδιών στην ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον εκδηλώνεται με:

- τη χρήση **μη ανθεκτικών υλικών**, π.χ. πλαστικό κακής ποιότητας που δεν είναι ανακυκλώσιμο και περιέχει επικίνδυνες ουσίες όπως φθαλικές ενώσεις, μόλυβδο και δισφαινόλη Α.
- **μεγάλο οικολογικό και ανθρακικό αποτύπωμα** στην παραγωγή παιχνιδιών (ειδικά εκείνων που κατασκευάζονται από πλαστικό - το πλαστικό κατασκευάζεται από προϊόντα πετρελαίου, κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας για την παραγωγή με χρήση μη ανανεώσιμων πρώτων υλών και νερού), ρύπανση του αέρα, των υδάτων και του εδάφους στην παραγωγή παιχνιδιών,
- παραγωγή **μεγάλων ποσοτήτων αποβλήτων** μέσω της υπερβολικής συσκευασίας παιχνιδιών.

Η βιομηχανία ακολουθεί το μοντέλο «**πάρε, φτιάξε, σπατάλησε**»: εξορυξε πετρέλαιο, παράγαγε παιχνίδια και στη συνέχεια απορριψέ τα. Ακόμα και τα επαναχρησιμοποιημένα παιχνίδια συχνά καταλήγουν ως απόβλητα, καθώς τα περισσότερα δεν είναι ανακυκλώσιμα λόγω μικτών υλικών και αυστηρών κανονισμών ασφαλείας. Η Ευρώπη προσπαθεί να απομακρυνθεί από αυτό και να υιοθετήσει μια κυκλική οικονομία, η οποία στοχεύει στην επέκταση του κύκλου ζωής των προϊόντων μέσω της χρήσης ανθεκτικών, ασφαλών, ανακυκλώσιμων υλικών και μέσω της επισκευής, της κοινής χρήσης και της επαναχρησιμοποίησης αντικειμένων.

Το πιο σημαντικό είναι ότι ο τομέας των παιχνιδιών έχει μια τεράστια επιρροή: δημιουργεί μια κουλτούρα κατανάλωσης και σπατάλης που επεκτείνεται και σε άλλους τομείς καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν. Τα παιχνίδια είναι συχνά ο πρώτος τρόπος με τον οποίο τα παιδιά βιώνουν τα ψώνια και την κατανάλωση και, ως εκ τούτου, θέτουν το πρότυπο για τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά αλληλεπιδρούν με τα προϊόντα και τα μαθαίνουν να αναζητούν συνεχώς το επόμενο νέο προϊόν. Γι' αυτό χρειαζόμαστε μια βιώσιμη και μηδενικών αποβλήτων προσέγγιση στα παιχνίδια, ξεκινώντας από τα πρώτα χρόνια της παιδικής ηλικίας και συνεχίζοντας στην προσχολική εκπαίδευση.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΙΑΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

3. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ

Η βιώσιμη πορεία του κόσμου καθορίζεται από τους **Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ)** - ένα παγκόσμιο σχέδιο που υιοθετήθηκε από όλα τα κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών το 2015 στο πλαίσιο της Ατζέντας του 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Υπάρχουν 17 αλληλένδετοι στόχοι, που έχουν σχεδιαστεί για να αντιμετωπίσουν τις πιο πιεστικές προκλήσεις του κόσμου, που κυμαίνονται από τη φτώχεια, την ανισότητα και την υγεία έως την εκπαίδευση, την κλιματική αλλαγή και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Ένα άλλο απαραίτητο εργαλείο για την καθοδήγηση των εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας και των νηπιαγωγών είναι το **The GreenComp**, το οποίο καλλιεργεί τη βιωσιμότητα από τα πρώτα στάδια ανάπτυξης. Ενώ τα μικρά παιδιά μπορεί να μην κατανοούν ακόμη τις πολύπλοκες παγκόσμιες προκλήσεις, η προσχολική ηλικία είναι μια κρίσιμη περίοδος για τη διαμόρφωση στάσεων, αξιών και συμπεριφορών που υποστηρίζουν τη βιώσιμη διαβίωση.

Το GreenComp προσδιορίζει τη βιωσιμότητα ως βασική ικανότητα που επιτρέπει στα άτομα να ενεργούν υπέρ της περιβαλλοντικής ακεραιότητας, της κοινωνικής ισότητας και της οικονομικής βιωσιμότητας. Το πλαίσιο περιγράφει τέσσερις αλληλένδετους τομείς ικανότητας:

- **Ενσωμάτωση των αξιών της βιωσιμότητας,**
- **Αποδοχή της πολυπλοκότητας στη βιωσιμότητα,**
- **Όραμα για βιώσιμο μέλλον,**
- **Δράση για τη βιωσιμότητα.**

Κάθε τομέας περιλαμβάνει συγκεκριμένες ικανότητες που βοηθούν τα άτομα να σκέφτονται κριτικά, να συνεργάζονται και να αναλαμβάνουν ενημερωμένες και υπεύθυνες δράσεις για τη βιωσιμότητα σε προσωπικό, εκπαιδευτικό και επαγγελματικό πλαίσιο. Το GreenComp υποστηρίζει την **Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία** και ευθυγραμμίζεται με παγκόσμιες προσπάθειες, όπως οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), ενισχύοντας τις δεξιότητες που απαιτούνται για μια δίκαιη και πράσινη μετάβαση.

Το GreenComp είναι σημαντικό για τους νηπιαγωγούς για συγκεκριμένους ρόλους:

1. Να θέσουν τα θεμέλια για τις αξίες της δια βίου βιωσιμότητας
2. Να ενθαρρύνουν της Συστημική Σκέψη σε Επίπεδο Ανάλογα με την Ηλικία
3. Να καλλιεργήσουν τη Φαντασία και την Ελπίδα
4. Να ενθαρρύνουν τη Δράση και τη Συμμετοχή

ΠΗΓΑΙΝΕΤΕ ΣΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

4. ΒΙΩΣΙΜΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Γιατί η βιώσιμη εκπαίδευση έχει σημασία στην προσχολική ηλικία

Η προσχολική ηλικία είναι μια εξαιρετικά κρίσιμη περίοδος για τη διαμόρφωση αξιών και συνηθειών που διαρκούν μια ζωή. Κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου, τα παιδιά είναι ιδιαίτερα δεκτικά και ανοιχτά σε νέους τρόπους κατανόησης του κόσμου. Η **Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΕΒΑ)** παρέχει τα θεμέλια για διαβίου περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, ενσυναίσθηση και κοινωνική ευθύνη. Ενσωματώνοντας τη βιωσιμότητα στην καθημερινή ρουτίνα, το παιχνίδι και τις σχέσεις, τα παιδιά μαθαίνουν για τη φύση, τη δικαιοσύνη, τη συνεργασία και τη φροντίδα των άλλων. Η ΕΒΑ ενδυναμώνει τα παιδιά ως ικανούς παράγοντες αλλαγής και ευθυγραμμίζεται φυσικά με προσεγγίσεις στην προσχολική εκπαίδευση που βασίζονται στο παιχνίδι και είναι επικεντρωμένες στο παιδί.

Οφέλη της ΕΒΑ για τους νεαρούς μαθητές:

- Γνωστική Ανάπτυξη
- Κοινωνικοσυναισθηματική Ανάπτυξη
- Περιβαλλοντική Ευαισθητοποίηση
- Φυσική Ανάπτυξη
- Ηθική και ηθική επίγνωση

Αποτελεσματικές Παιδαγωγικές Προσεγγίσεις για την ΕΒΑ

Η ΕΒΑ είναι ένας ολιστικός, ολοκληρωμένος τρόπος διδασκαλίας και ζωής. Οι ακόλουθες προσεγγίσεις δείχνουν πώς οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ενσωματώσουν τη βιωσιμότητα στην καθημερινή πρακτική:

- **Μάθηση βασισμένη στο παιχνίδι και βιωματική μάθηση:** ερευνητικά έργα, αφήγηση ιστοριών, δημιουργικές τέχνες και ελεύθερο παιχνίδι που ενθαρρύνουν την περιέργεια και την αυτοέκφραση.
- **Εκπαίδευση βασισμένη στη φύση και σε εξωτερικούς χώρους:** τακτικοί περίπατοι, κηπουρική, παρατήρηση εντόμων και χρήση φυσικών υλικών για εξερεύνηση και τέχνη.
- **Ενσωμάτωση σε όλο το πρόγραμμα σπουδών:** ενσωμάτωση της βιωσιμότητας στις καθημερινές ρουτίνες, όπως η χρήση νερού κατά το πλύσιμο των χεριών, η διαλογή ανακύκλωσης μετά τα γεύματα και η προσεκτική χρήση ενέργειας.
- **Συστημική σκέψη:** βοηθάει τα παιδιά να δουν τη σύνδεση ανάμεσα στη φροντίδα για τη φύση, τη δικαιοσύνη και τη συνετή χρήση των πόρων, καλλιεργώντας ολιστικές προοπτικές.
- **Ρόλος εκπαιδευτικού:** να ενεργεί ως συντονιστής, παρατηρητής και στοχαστικός οδηγός που ενθαρρύνει την περιέργεια, την ανθεκτικότητα και την ανοιχτή εξερεύνηση αντί να κατευθύνει κάθε δραστηριότητα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΙΑΣ ΣΕΛΙΔΑΣ

5. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΜΗΝΑ ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Με ανοιχτή νοοτροπία, καλή προετοιμασία και ομαδική εργασία, το ΜΧΠ γίνεται μια ουσιαστική εμπειρία για παιδιά, εκπαιδευτικούς και οικογένειες.

1. Έμπνευση, Κοινό Όραμα & Πρακτικός Σχεδιασμός

Παρουσιάστε την έννοια του ΜΧΠ και τα οφέλη της στους συναδέλφους. Σχηματίστε μια ομάδα ΜΧΠ. Συζητήστε το όραμα, τις πιθανές προκλήσεις και συνδέστε την πρωτοβουλία με το πρόγραμμα σπουδών.

2. Διαμόρφωση παιδότοπου: Δημιουργία ενός εμπνευσμένου περιβάλλοντος

Εμπλέξτε τα παιδιά και το προσωπικό. Αφαιρέστε τα παιχνίδια και εξηγήστε την αλλαγή στα παιδιά με προσοχή. Δημιουργήστε φιλόξενους χώρους παιχνιδιού. Εξασφαλίστε ασφάλεια, άνεση και ποικιλία.

3. Προετοιμασία των Παιδιών: Το Αλφάβητο του ΜΧΠ

- Αναγνωρίστε την αλλαγή με ειλικρίνεια και ενσυναίσθηση.
- Προκαλέστε τον ενθουσιασμό μέσα από ιστορίες ή υλικό μυστηρίου.
- Δημιουργήστε από κοινού κανόνες για ασφαλές και σεβαστό παιχνίδι.
- Εμπιστευτείτε τη δημιουργικότητά τους και δώστε τους χώρο να πειραματιστούν.
- Θεωρήστε κάθε ανακάλυψη ως νίκη – επικεντρωθείτε στη μάθηση, όχι στην τελειότητα.
- Δώστε του νόημα – συνδέστε το παιχνίδι με την ενσυναίσθηση και τη φροντίδα για τη φύση.

4. Προετοιμασία των υλικών: Συγκέντρωση & Οργάνωση

Ξεκινήστε τη συλλογή και τη διαλογή υλικών νωρίς με τη βοήθεια του προσωπικού, των γονέων και της τοπικής κοινότητας. Εστιάστε στην επαναχρησιμοποίηση. Η ποιότητα έχει μεγαλύτερη σημασία από την ποσότητα.

5. Δημιουργία βιώσιμων παιχνιδιών

Εμπλέξτε τα παιδιά στην κατασκευή υλικών παιχνιδιού – αυτό ενισχύει την αίσθηση ιδιοκτησίας, τη δημιουργικότητα και την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων. Ενθαρρύνετε τα σχέδια πολλαπλών χρήσεων και τα ανοιχτά σχέδια.

6. Συμμετοχή Γονέων

Παρουσιάστε το ΜΧΠ ως μια ευκαιρία για τα παιδιά να αναπτυχθούν κοινωνικά, συναισθηματικά και δημιουργικά. Προσκαλέστε τους γονείς να συμβάλουν ενεργά. Στοχαστείτε και μάθετε μαζί.

7. Ενεργοποίηση της Τοπικής Κοινωνίας

Συνδεθείτε με τοπικούς τεχνίτες, οργανισμούς ή επιχειρήσεις. Ενθαρρύνετε τη συνεχή συνεργασία, ώστε η πρακτική του ΜΧΠ να γίνει μια κοινή παράδοση.

ΠΗΓΑΙΝΕΤΕ ΣΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

2. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Τα εργαστήρια ήταν μια υπέροχη εμπειρία και για εμάς τους γονείς – απλά, αλλά γεμάτα ιδέες. Το να βλέπω το παιδί μου να δημιουργεί με χαρά κάτι από αυτά που συνήθως πετάμε ήταν πραγματικά ξεχωριστό. (Γονέας – Νηπιαγωγείο Ντόμπρα)

Η βιομηχανία παιχνιδιών παίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή των παιδιών, διαμορφώνοντας την ανάπτυξή τους, τις εμπειρίες παιχνιδιού και τη φαντασία τους.

Ωστόσο, πέρα από τα οφέλη της, η βιομηχανία εγείρει επίσης σημαντικές ανησυχίες σχετικά με την υγεία των παιδιών και τη βιωσιμότητα του περιβάλλοντος.

Πολλά παιχνίδια μαζικής παραγωγής, ειδικά τα φθηνά πλαστικά, **περιέχουν τοξικές ουσίες** που μπορεί να είναι επιβλαβείς για τα μικρά παιδιά. Επειδή τα παιδιά συχνά εξερευνούν τον κόσμο μέσω της αφής, της γεύσης και της στενής αλληλεπίδρασης με τα παιχνίδια, η έκθεσή τους σε αυτές τις χημικές ουσίες μπορεί να είναι ιδιαίτερα υψηλή.

Μερικές από τις πιο ανησυχητικές ουσίες περιλαμβάνουν:

- Φθαλικές ενώσεις – χρησιμοποιούνται για να κάνουν το πλαστικό εύκαμπτο, αλλά συνδέονται με ορμονικές διαταραχές.
- Μόλυβδος – που βρίσκεται σε ορισμένα χρώματα και ηλεκτρονικά είδη, μπορεί να προκαλέσει αναπτυξιακές καθυστερήσεις και γνωστικά προβλήματα.
- Δισφαινόλη Α (BPA) – σχετίζεται με ορμονικές παρεμβολές και μακροπρόθεσμους κινδύνους για την υγεία.
- Επιβραδυντικά φλόγας – ενώ προστίθενται για λόγους ασφαλείας, αυτές οι χημικές ουσίες μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά την ανάπτυξη του εγκεφάλου.

Παρόλο που πολλές χώρες έχουν κανονισμούς για την ασφάλεια των παιχνιδιών, ορισμένα παιχνίδια, ιδίως αυτά που πωλούνται μέσω μη ρυθμιζόμενων διαδικτυακών πλατφορμών, ενδέχεται να μην πληρούν τα πρότυπα ασφαλείας, θέτοντας τα παιδιά σε κίνδυνο.

Τα πλαστικά ή συνθετικά παιχνίδια μπορούν επίσης να προκαλέσουν **φυσικούς κινδύνους**, όπως:

- Κίνδυνοι πνιγμού από μικρά ή αποσπώμενα μέρη,
- Αιχμηρά ή εύθραυστα εξαρτήματα που μπορούν να σπάσουν και να προκαλέσουν τραυματισμό.
- Περιστατικά που σχετίζονται με την μπαταρία, όπως χημικά εγκαύματα ή σοβαροί εσωτερικοί τραυματισμοί από κατάποση κουμπιού

Περιβαλλοντικό Αποτύπωμα της Βιομηχανίας Παιχνιδιών

Τα παιχνίδια δεν επηρεάζουν μόνο την ατομική υγεία – συμβάλλουν επίσης σε ευρύτερα περιβαλλοντικά προβλήματα μέσω των τρόπων με τους οποίους παράγονται, συσκευάζονται και απορρίπτονται.

Υπερφόρτωση Πλαστικού

Η βιομηχανία παιχνιδιών βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο πλαστικό – πάνω από το 90% των παιχνιδιών κατασκευάζονται από πλαστικά υλικά, πολλά από τα οποία δεν είναι ανακυκλώσιμα (Παγκόσμια Ημέρα Βιώσιμων Παιχνιδιών, 2023). Αυτό οδηγεί σε:

- **Ρύπανση από πλαστικό και μικροπλαστικά**, ειδικά καθώς σπασμένα ή αχρησιμοποίητα παιχνίδια πετιούνται.
- **Μικρή διάρκεια ζωής των προϊόντων**, καθώς τα παιχνίδια συχνά καθίστανται ξεπερασμένα λόγω των μεταβαλλόμενων τάσεων ή της ταχείας ανάπτυξης των παιδιών.
- **Αυξανόμενοι όγκοι αποβλήτων**, καθώς τα περισσότερα παιχνίδια που πετιούνται καταλήγουν σε χώρους υγειονομικής ταφής ή σε αποτεφρωτήρες, συμβάλλοντας στην παγκόσμια κρίση αποβλήτων.

Υψηλό Αποτύπωμα Άνθρακα

Η παραγωγή παιχνιδιών **απαιτεί πολλούς πόρους** και περιλαμβάνει:

- Παραγωγή πλαστικών με βάση το πετρέλαιο,
- Αποστολές σε μεγάλες αποστάσεις από εργοστάσια του εξωτερικού,
- Διεργασίες με μεγάλη ενεργειακή κατανάλωση που απελευθερώνουν σημαντικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου.

Η κατασκευή πλαστικού για παιχνίδια παράγει περίπου 25 εκατομμύρια τόνους CO₂ ετησίως, με ένα επιπλέον 20% να προέρχεται από τις μεταφορές – συνολικά ~26 εκατομμύρια τόνους CO₂ ετησίως (σε σύγκριση με 280 δισεκατομμύρια τόνους που παράγει η βιομηχανία της μόδας), και περίπου το 0,8–1% της παγκόσμιας παραγωγής πλαστικού πηγαίνει σε παιχνίδια (Παγκόσμια Ημέρα Βιώσιμων Παιχνιδιών, 2023).

Υπερβολικά Απόβλητα Συσκευασίας

Πολλά παιχνίδια συσκευάζονται υπερβολικά σε στρώσεις πλαστικού και χαρτονιού. Αυτή η συσκευασία δημιουργεί μεγάλους όγκους αποβλήτων, τα οποία συχνά απορρίπτονται αμέσως και συχνά δεν ανακυκλώνονται, μολύνοντας περαιτέρω το περιβάλλον.

Ηλεκτρονικά Απόβλητα (E-Waste)

- Με την άνοδο των ψηφιακών παιχνιδιών και των παιχνιδιών που λειτουργούν με μπαταρίες, η βιομηχανία παιχνιδιών συμβάλλει ολοένα και περισσότερο στα ηλεκτρονικά απόβλητα, μία από τις ταχύτερα αυξανόμενες ροές αποβλήτων στον κόσμο. Αυτά τα παιχνίδια συχνά περιέχουν επικίνδυνα υλικά και είναι δύσκολο να ανακυκλωθούν λόγω των σύνθετων συστατικών τους. Συχνά, καταλήγουν σε χώρους υγειονομικής ταφής ή σε εγκαταστάσεις ανακύκλωσης με κακή διαχείριση, όπου θέτουν σε κίνδυνο την υγεία και την ασφάλεια τόσο για τους εργαζόμενους όσο και για τις τοπικές κοινότητες.

Οι παραπάνω πληροφορίες επιβεβαιώνουν ότι η υπερπαραγωγή παιχνιδιών έχει αρνητικές συνέπειες για το περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία. Αυτές οι επιπτώσεις επιδεινώνονται από το γεγονός ότι υπάρχει τεράστια σπατάλη περιβαλλοντικών πόρων (συμπεριλαμβανομένων μη ανανεώσιμων πρώτων υλών, πετρελαίου, νερού και ενέργειας) που απαιτούνται για την κατασκευή παιχνιδιών που συχνά έχουν πολύ σύντομους κύκλους ζωής.

Στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι τα παιδιά χάνουν το ενδιαφέρον τους για το 25% των παιχνιδιών τους μέσα σε μόλις μία εβδομάδα. Γι' αυτό και το 80% των παιχνιδιών καταλήγουν σε χώρους υγειονομικής ταφής, σε αποτεφρωτήρες ή στον ωκεανό, όπου συμβάλλουν στη μικροπλαστική ρύπανση (Παγκόσμια Ημέρα Βιώσιμων Παιχνιδιών, 2023).

Η βιομηχανία ακολουθεί το μοντέλο «**πάρε, φτιάξε, σπατάλησε**»: εξορύσσει πετρέλαιο, παράγει παιχνίδια και στη συνέχεια τα πετάει. Ακόμα και τα επαναχρησιμοποιημένα παιχνίδια συχνά καταλήγουν ως απόβλητα, καθώς τα περισσότερα δεν ανακυκλώνονται λόγω μικτών υλικών και αυστηρών κανονισμών ασφαλείας.

Αν και δεν είναι η μεγαλύτερη βιομηχανία, ο τομέας των παιχνιδιών έχει μια τεράστια επιρροή: **δημιουργεί μια κουλτούρα κατανάλωσης και σπατάλης** που επεκτείνεται και σε άλλους τομείς καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν. Τα παιχνίδια είναι συχνά ο πρώτος τρόπος με τον οποίο τα παιδιά βιώνουν τα ψώνια και την κατανάλωση και, ως εκ τούτου, θέτουν το πρότυπο για τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά αλληλεπιδρούν με τα προϊόντα και τα μαθαίνουν να αναζητούν συνεχώς την επόμενη καινούργια τους εμφάνιση.

Γι' αυτόν τον λόγο χρειαζόμαστε μια βιώσιμη και μηδενικών αποβλήτων προσέγγιση στα παιχνίδια, ξεκινώντας από τα πρώτα χρόνια της παιδικής ηλικίας και συνεχίζοντας στην προσχολική εκπαίδευση.

“Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ ΞΕΠΕΡΝΑ ΚΑΤΑ ΠΟΛΥ ΤΟ ΒΑΡΟΣ ΤΗΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΑΙ, ΩΣ ΕΚ ΤΟΥΤΟΥ, ΕΧΟΥΜΕ ΕΥΘΥΝΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ

ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΠΕΛΑΤΕΣ ΜΑΣ ΚΑΙ

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΠΛΑΝΗΤΗ ΣΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΘΑ ΖΗΣΟΥΝ ΩΣ ΕΝΗΛΙΚΕΣ.”

Υπάρχει, λοιπόν, η έννοια της βιώσιμης και μηδενικής παραγωγής αποβλήτων;

Η **βιωσιμότητα** είναι η ικανότητα κάλυψης των αναγκών του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες. Περιλαμβάνει την εξισορρόπηση της περιβαλλοντικής υγείας, της οικονομικής βιωσιμότητας και της κοινωνικής ευημερίας, ώστε να διασφαλίζεται η μακροπρόθεσμη αρμονία μεταξύ των ανθρώπων και του πλανήτη. Στην πράξη, βιωσιμότητα σημαίνει συνετή χρήση των πόρων, μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, υποστήριξη της δίκαιης εργασίας και προστασία των οικοσυστημάτων.

Σε περιβάλλοντα πρώιμης παιδικής ηλικίας, αυτό περιλαμβάνει:

- **Οικολογική Βιωσιμότητα:**
Ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων μέσω της μειωμένης χρήσης πόρων, της παραγωγής αποβλήτων και του αποτυπώματος άνθρακα.
- **Κοινωνική Βιωσιμότητα:**
Πρώθηση των κοινοτικών αξιών, της συνεργασίας και της ισότιμης πρόσβασης σε ευκαιρίες και πόρους.
- **Οικονομική Βιωσιμότητα:**
Ενθάρρυνση της επινοητικότητας και των οικονομικών, μακροπρόθεσμων λύσεων.

Σύμφωνα με την Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΕΒΑ), τα παιδιά θα πρέπει να μαθαίνουν για τη βιωσιμότητα όχι μόνο θεωρητικά, αλλά και μέσα από βιωματικές εμπειρίες και καθημερινές πρακτικές.

Μηδενικά Απόβλητα είναι η διατήρηση όλων των πόρων μέσω υπεύθυνης παραγωγής, κατανάλωσης, επαναχρησιμοποίησης και ανάκτησης προϊόντων, συσκευασιών και υλικών χωρίς καύση και χωρίς απορρίψεις στο έδαφος, το νερό ή τον αέρα που απειλούν το περιβάλλον ή την ανθρώπινη υγεία ([Zero Waste International Alliance](#), 2018).

Μηδενικά απόβλητα σημαίνει «καμία σπατάλη» και εμφανίζεται ως ένα νέο παράδειγμα βιωσιμότητας για την αντιμετώπιση του παγκόσμιου προβλήματος των αποβλήτων. Η μηδενική σπατάλη αντιτίθεται στην άποψη ότι τα απόβλητα αποτελούν ένα άχρηστο και αναπόφευκτο υποπροϊόν στο τέλος του κύκλου ζωής ενός προϊόντος (Zaman, 2022).

Συνδέεται πολύ στενά με τις κυκλικές οικονομίες, καθώς η προσέγγιση μηδενικών αποβλήτων υιοθετεί μια στρατηγική κλειστού βρόχου στην οποία όλοι οι πόροι διατηρούνται μέσω υπεύθυνης παραγωγής, κατανάλωσης, επαναχρησιμοποίησης και ανάκτησης. Στόχος είναι η επαναχρησιμοποίηση των πρώτων υλών όσο το δυνατόν περισσότερες φορές καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής ενός προϊόντος, αποτρέποντας την αποστολή αποβλήτων σε αποτέφρωση ή χώρους υγειονομικής ταφής και αποφεύγοντας τις επιβλαβείς απορρίψεις στο νερό ή τον αέρα (Bogusz et al., 2021).

Ο στόχος των μηδενικών αποβλήτων είναι να κλείσει ο κύκλος, μιμούμενος τα φυσικά συστήματα όπου όλες οι εκροές γίνονται εισροές για κάτι άλλο.

Τα «5R» του Μηδενικού Αποβλήτου – Απόρριψη, Μείωση, Επαναχρησιμοποίηση, Ανακύκλωση και Σάπισμα – παρέχουν ένα απλό πλαίσιο για τις δραστηριότητες και τις πολιτικές των νηπιαγωγείων.

- Αυτός ο οδηγός υποστηρίζει εκπαιδευτικούς, νηπιαγωγούς στην εφαρμογή κανόνων μηδενικών αποβλήτων και Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) και τους επιτρέπει να αποκτήσουν και να επεκτείνουν τις πράσινες ικανότητες στην επαγγελματική τους πορεία.

3. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΣΒΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ

Πιστεύουμε ότι αυτή είναι μια εξαιρετική ιδέα και είναι πραγματικά εκπληκτικό τι μπορεί να δημιουργηθεί από ανακυκλωμένα υλικά. Μας φαίνεται ότι η κόρη μας το βρήκε πολύ ενδιαφέρον και εξερεύνησε τις δημιουργίες σας με μεγάλη περιέργεια. (Γονέας – Νηπιαγωγείο Ντόμπρνα)

Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) είναι ένα παγκόσμιο σχέδιο που υιοθετήθηκε από όλα τα κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών το 2015 στο πλαίσιο της Ατζέντας του 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Υπάρχουν **17 αλληλένδετοι στόχοι, που έχουν σχεδιαστεί για να αντιμετωπίσουν τις πιο πιεστικές προκλήσεις του κόσμου**, που κυμαίνονται από τη φτώχεια, την ανισότητα και την υγεία έως την εκπαίδευση, την κλιματική αλλαγή και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Κάθε ΣΒΑ έχει συγκεκριμένους στόχους (169 συνολικά) και δείκτες για τη μέτρηση της προόδου. Αυτοί οι στόχοι αποσκοπούν στην **επίτευξη ισορροπίας μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης, κοινωνικής ένταξης και προστασίας του περιβάλλοντος**, με κεντρική έμφαση στο να μην μένει κανείς πίσω. Οι ΣΒΑ παρέχουν μια παγκόσμια γλώσσα και πλαίσιο για κυβερνήσεις, επιχειρήσεις, εκπαιδευτικούς και την κοινωνία των πολιτών, ώστε να ευθυγραμμίσουν τις προσπάθειές τους προς ένα βιώσιμο μέλλον.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Το **GreenComp** προσδιορίζει τη βιωσιμότητα ως βασική ικανότητα που επιτρέπει στα άτομα να ενεργούν υπέρ της περιβαλλοντικής ακεραιότητας, της κοινωνικής ισότητας και της οικονομικής βιωσιμότητας. **Το πλαίσιο περιγράφει τέσσερις αλληλένδετους τομείς ικανότητας:**

- Ενσωμάτωση των αξιών της βιωσιμότητας,
- Υιοθέτηση της πολυπλοκότητας στη βιωσιμότητα,
- Όραμα για βιώσιμο μέλλον,
- Δράση για τη βιωσιμότητα.

Κάθε τομέας περιλαμβάνει **συγκεκριμένες ικανότητες** που βοηθούν τα άτομα να σκέφτονται κριτικά, να συνεργάζονται και να αναλαμβάνουν ενημερωμένες και υπεύθυνες δράσεις για τη βιωσιμότητα σε προσωπικό, εκπαιδευτικό και επαγγελματικό πλαίσιο. Το GreenComp υποστηρίζει την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και ευθυγραμμίζεται με παγκόσμιες προσπάθειες, όπως οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), ενισχύοντας τις δεξιότητες που απαιτούνται για μια δίκαιη και πράσινη μετάβαση.

Το GreenComp είναι ένα απαραίτητο εργαλείο για την καθοδήγηση των εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας, ιδίως των νηπιαγωγών, στην καλλιέργεια της βιωσιμότητας από τα πρώτα στάδια ανάπτυξης. Ενώ τα μικρά παιδιά μπορεί να μην κατανοούν ακόμη τις πολύπλοκες παγκόσμιες προκλήσεις, η προσχολική ηλικία είναι μια κρίσιμη περίοδος για τη διαμόρφωση στάσεων, αξιών και συμπεριφορών που υποστηρίζουν τη βιώσιμη διαβίωση.

Το GreenComp είναι σημαντικό για τους νηπιαγωγούς για συγκεκριμένους ρόλους:

1. Θέτοντας τα Θεμέλια για τις Αξίες της δια Βίου βιωσιμότητας

Το GreenComp δίνει έμφαση στην «ενσωμάτωση των αξιών της βιωσιμότητας», η οποία βοηθά τους εκπαιδευτικούς να ενσταλάξουν τον σεβασμό για τη φύση, την ενσυναίσθηση, τη φροντίδα και την υπευθυνότητα στους μικρούς μαθητές. Ενσωματώνοντας απλές, καθημερινές πρακτικές όπως η ανακύκλωση, η φροντίδα των φυτών ή η εξοικονόμηση νερού, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να καλλιεργήσουν συνήθειες και αξίες που διαρκούν μια ζωή.

2. Ενθάρρυνση της Συστημικής Σκέψης σε Επίπεδο Ανάλογο με την Ηλικία

Μέσω της «υιοθέτησης της πολυπλοκότητας στη βιωσιμότητα», το GreenComp βοηθά τους εκπαιδευτικούς να καθοδηγήσουν τα παιδιά να παρατηρούν και να κατανοούν βασικές σχέσεις στη φύση (π.χ., πώς το ηλιακό φως βοηθά τα φυτά να αναπτυχθούν ή πώς τα ζώα εξαρτώνται από καθαρά περιβάλλοντα). Αυτές οι εμπειρίες αναπτύσσουν την πρώιμη συστημική σκέψη και την περιέργεια.

3. Καλλιεργώντας τη Φαντασία και την Ελπίδα

Ο τομέας ικανοτήτων «όραμα για βιώσιμο μέλλον» υποστηρίζει δημιουργικές δραστηριότητες όπου τα παιδιά φαντάζονται έναν καλύτερο κόσμο – όπως καθαρότερα πάρκα ή χαρούμενα ζώα. Αυτές οι δραστηριότητες καλλιεργούν την ελπίδα, την αυτονομία και τη δημιουργικότητα, οι οποίες είναι ζωτικής σημασίας για την οικοδόμηση μιας θετικής προοπτικής για το μέλλον και για την ανάπτυξη δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων.

4. Ενθάρρυνση της Δράσης και της Συμμετοχής

Στο πλαίσιο του «δρώντας για τη βιωσιμότητα», η GreenComp ενθαρρύνει τα μικρά παιδιά να συμμετέχουν σε απλές, ουσιαστικές δράσεις, όπως η φύτευση δέντρων, η διαλογή απορριμμάτων ή το σβήσιμο των φώτων. Οι νηπιαγωγοί μπορούν να καθοδηγήσουν αυτές τις δράσεις μέσω παιχνιδιάρικης, συμμετοχικής μάθησης, βοηθώντας τα παιδιά να αισθάνονται ενδυναμωμένα και εμπλεκόμενα.

5. Υποστήριξη της Επαγγελματικής Ανάπτυξης των Εκπαιδευτικών

Το GreenComp παρέχει επίσης ένα δομημένο πλαίσιο για τους νηπιαγωγούς ώστε να αναπτύξουν τις δικές τους ικανότητες βιωσιμότητας. Ενθαρρύνει την αναστοχαστική διδασκαλία, τη συνεργασία με οικογένειες και κοινότητες και τη δημιουργία βιώσιμων μαθησιακών περιβαλλόντων τόσο σε εσωτερικούς όσο και σε εξωτερικούς χώρους.

Εφαρμόζοντας το πλαίσιο GreenComp, οι νηπιαγωγοί γίνονται βασικοί παράγοντες αλλαγής, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση μιας νέας γενιάς που είναι περισσότερο συνδεδεμένη με το περιβάλλον, πιο κοινωνικά υπεύθυνη και πιο εξοπλισμένη για να συμβάλει σε ένα βιώσιμο μέλλον. Η προσχολική εκπαίδευση, εμπλουτισμένη με τις αξίες του GreenComp, δεν αφορά μόνο τη μάθηση. Αφορά τη βιωσιμότητα από την αρχή.

4. ΒΙΩΣΙΜΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Χαίρομαι πολύ που το νηπιαγωγείο ενθαρρύνει το παιχνίδι χωρίς έτοιμα παιχνίδια.

Νομίζω ότι το παιδί μου έχει μάθει περισσότερο για τη συνεργασία, την επικοινωνία και το παιχνίδι με άλλους κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου από ποτέ. Επίσης, κάνουμε περισσότερες δημιουργικές δραστηριότητες στο σπίτι τώρα. (Γονέας – Νηπιαγωγείο Ντόμπρα)

Η βιώσιμη ανάπτυξη περιλαμβάνει τρεις αλληλεξαρτώμενες διαστάσεις: **την περιβαλλοντική, την οικονομική και την κοινωνική**. Στο πλαίσιο της κοινωνικής διάστασης, η Βιώσιμη Εκπαίδευση, ή ακόμα καλύτερα, η Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (EBA) διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο, ενδυναμώνοντας τα άτομα να συμβάλλουν ενεργά σε ένα πιο βιώσιμο μέλλον. Σύμφωνα με την UNESCO, η EBA είναι «η εκπαίδευση που επιτρέπει σε κάθε άνθρωπο να αποκτήσει τις γνώσεις, τις δεξιότητες, τις στάσεις και τις αξίες που είναι απαραίτητες για να διαμορφώσει ένα βιώσιμο μέλλον» (UNESCO, 2020).

Για τα μικρά παιδιά στο νηπιαγωγείο, η EBA είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς είναι τόσο αναπτυξιακά κατάλληλη όσο και θεμελιώδης. Η πρώιμη παιδική ηλικία είναι μια περίοδος ταχείας ανάπτυξης του εγκεφάλου, κοινωνικής μάθησης και συναισθηματικής ανάπτυξης. Είναι επίσης μια περίοδος κατά την οποία τα παιδιά διαμορφώνουν την κατανόησή τους για τον κόσμο. Η έρευνα δείχνει ότι οι εμπειρίες κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου διαμόρφωσης έχουν μακροχρόνιες επιπτώσεις στις αξίες και τη συμπεριφορά. Η ενσωμάτωση της βιώσιμης εκπαίδευσης προάγει βασικές ικανότητες όπως η κριτική σκέψη, η ενσυναίσθηση, η συνεργασία και η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, που συμβάλλουν στη δια βίου περιβαλλοντικά υπεύθυνη συμπεριφορά (Pratiwi et al., 2025).

Η έγκαιρη έκθεση σε αυτές τις έννοιες καλλιεργεί **μια γενιά καλύτερα εξοπλισμένη για να ανταποκριθεί σε σύνθετες παγκόσμιες προκλήσεις**, όπως η κλιματική αλλαγή, η απώλεια βιοποικιλότητας και η κοινωνική αδικία.

Οι στόχοι της ΕΒΑ ευθυγραμμίζονται με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) των Ηνωμένων Εθνών, ιδίως με τον Στόχο 4.7 του ΣΒΑ, ο οποίος δίνει έμφαση στη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης για την προετοιμασία των μαθητών για τις παγκόσμιες προκλήσεις. Ένα βασικό μαθησιακό αποτέλεσμα στο πλαίσιο της ΕΒΑ είναι η καλλιέργεια της αυτονομίας, της ικανότητας των παιδιών να ενεργούν ανεξάρτητα και να κάνουν επιλογές. Η ΕΒΑ ενθαρρύνει τα παιδιά να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις, να αναλαμβάνουν δράση, να αναγνωρίζουν προβλήματα και να αναζητούν λύσεις, καθώς και να κάνουν αλλαγές στο τοπικό τους περιβάλλον (Kahriman-Pamuk & Pramling-Samuelsson, 2024). Αυτό μετατρέπει τα παιδιά **από παθητικούς αποδέκτες πληροφοριών σε ενεργούς συμμετέχοντες και υπεύθυνους λήψης αποφάσεων**.

Επιπλέον, οι έννοιες της βιωσιμότητας μπορούν να ενσωματωθούν στις καθημερινές δραστηριότητες της τάξης και σε καθημερινές στιγμές (Kahriman-Pamuk & Pramling-Samuelsson, 2024). Οι βιώσιμες συμπεριφορές ομαλοποιούνται μέσω απλών ρουτινών, όπως η συνειδητή χρήση νερού, η ελαχιστοποίηση της σπατάλης τροφίμων ή η διαλογή της ανακύκλωσης. Στόχος δεν είναι απλώς η διδασκαλία μαθημάτων σχετικά με τη βιωσιμότητα, αλλά η ενσωμάτωση βιώσιμων πρακτικών σε ασυνείδητες συνήθειες. Αυτή η προσέγγιση καταδεικνύει ότι **η ΕΒΑ αφορά τη διαμόρφωση ολόκληρου του μαθησιακού περιβάλλοντος και της καθημερινής πρακτικής ώστε να αντικατοπτρίζουν βιώσιμες αξίες** (Sneddon & Pettit, 2024).

4.1 ΓΙΑΤΙ Η ΒΙΩΣΙΜΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Η προσχολική ηλικία αποτελεί μια ιδιαίτερα κρίσιμη περίοδο για την εισαγωγή της Εκπαίδευσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Αυτό το στάδιο δεν είναι απλώς μια κατάλληλη στιγμή, αλλά ένα κρίσιμο αναπτυξιακό παράθυρο για την ενστάλαξη θεμελιωδών αρχών που θα διαμορφώσουν τα άτομα σε όλη τους τη ζωή.

Ένα Κρίσιμο Στάδιο για τις Δια Βίου Αξίες

Τα μικρά παιδιά είναι εκ φύσεως περίεργα και ιδιαίτερα ευεπηρεάστα, γεγονός που καθιστά την πρώιμη παιδική ηλικία μια κρίσιμη περίοδο για την καλλιέργεια της περιβαλλοντικής συνείδησης και την ενστάλαξη βιώσιμων αξιών (Samuelsson, 2011). Η έρευνα δείχνει ότι τα πρώτα πέντε χρόνια της ζωής αποτελούν ένα «παράθυρο ευκαιρίας» όταν οι αξίες, οι στάσεις και οι συμπεριφορές διαμορφώνονται βαθιά, επηρεάζοντας τις δράσεις που λαμβάνουν χώρα καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους (Pratiwi et al., 2025). Κατά τη διάρκεια αυτής της ευαίσθητης αναπτυξιακής φάσης, ο εγκέφαλος των παιδιών είναι ιδιαίτερα εύπλαστος και δεκτικός, επιτρέποντάς τους να διαμορφώνουν διαρκή πρότυπα σκέψης και συμπεριφοράς. Η εισαγωγή της βιωσιμότητας σε αυτό το στάδιο μέσω καθημερινών δραστηριοτήτων, όπως η εξέταση του κύκλου ζωής ενός φυτού ή η διερεύνηση του τοπικού περιβάλλοντος, εκμεταλλεύεται το άνοιγμα των παιδιών στη μάθηση. Αυτές οι εμπειρίες βοηθούν στην αποτύπωση βιώσιμων συμπεριφορών και νοοτροπιών που είναι πιθανό να διαρκέσουν μια ζωή (Nian, 2024).

Ενδυνάμωση των Μικρών Παιδιών ως Φορέων Αλλαγής

Η ΕΒΑ ενδυναμώνει τα παιδιά ως ενεργούς παράγοντες αλλαγής και όχι ως παθητικούς αποδέκτες. Σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τα παιδιά είναι πολίτες και κάτοχοι δικαιωμάτων που θα πρέπει να έχουν ουσιαστική συμμετοχή στη διαμόρφωση του παρόντος και του μέλλοντός τους με βιώσιμους τρόπους. Είναι ικανά, έτοιμα να κατασκευάσουν τις δικές τους ταυτότητες και ζωές. Τα στοιχεία δείχνουν ότι **η ΕΒΑ θα πρέπει να υπάρχει στην πρώιμη παιδική ηλικία τόσο ως αντικείμενο μάθησης όσο και ως παιδαγωγική προσέγγιση**, καθώς ακόμη και τα παιδιά προσχολικής ηλικίας μπορούν να αναπτύξουν κάποια κατανόηση των παγκόσμιων προβλημάτων και των συνεπειών τους.

Η ΕΒΑ μετατοπίζει την εστίαση από την προστασία της αθωότητας των παιδιών στην ενδυνάμωσή τους ως ικανών συμμετεχόντων στη διαμόρφωση ενός βιώσιμου μέλλοντος (Pramling-Samuelsson, 2011). Αντί να τα προστατεύει από πολύπλοκα ζητήματα, η ΕΒΑ επιτρέπει στα παιδιά να ασχολούνται με αυτά τα θέματα με τρόπους κατάλληλους για την ηλικία τους, αναπτύσσοντας **κριτική σκέψη, επίλυση προβλημάτων και αυτονομία. Αυτές οι δεξιότητες είναι απαραίτητες για τους μελλοντικούς φορείς αλλαγής** και είναι καθήκον των εκπαιδευτικών νηπιαγωγείου να τις καλλιεργήσουν (Collins & Garrity, 2023; Kahriman-Pamuk & Pramling-Samuelsson, 2024).

Συμβατότητα με Παιδαγωγικές Μεθόδους Προσχολικής Ηλικίας

Η ΕΒΑ ευθυγραμμίζεται φυσικά με προσεγγίσεις παιγνιώδους μάθησης, παιδοκεντρικής και βιωματικής, οι οποίες είναι οικείες στους νηπιαγωγούς. Η ΕΒΑ δεν είναι αυτόνομο μάθημα, αλλά ενσωματώνεται σε όλες τις δραστηριότητες και τις ρουτίνες (Pratiwi et al., 2025). Ο οικοδομισμός, η διερεύνηση μέσω έργου και η αφήγηση ιστοριών βοηθούν τα παιδιά να κατανοήσουν αφηρημένες έννοιες όπως η βιωσιμότητα με πρακτικούς, κατάλληλους για την ηλικία τους τρόπους (Collins & Garrity, 2023). **Η ΕΒΑ υποστηρίζει την υλοποίηση αφηρημένων εννοιών μέσω απτών, πρακτικών εμπειριών**, όπως η φύτευση σπόρων, η φροντίδα των ζωντανών οργανισμών ή η εξερεύνηση της κοινότητας, κάτι που είναι κλειδί για τους μικρούς μαθητές. Προωθεί επίσης ασφαλή, συμπεριληπτικά μαθησιακά περιβάλλοντα και ανταποκρινόμενες σχέσεις εκπαιδευτικού-παιδιού, που αποτελούν κεντρικό στοιχείο των αναπτυξιακά κατάλληλων πρακτικών στο νηπιαγωγείο (Chang Rundgren, 2023).

4.2 ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ ΕΒΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΑΡΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ

Η ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στα προγράμματα σπουδών της προσχολικής ηλικίας προσφέρει πολλά αναπτυξιακά πλεονεκτήματα για τα παιδιά νηπιαγωγείου, που καλύπτουν γνωστικές, κοινωνικοσυναισθηματικές, περιβαλλοντικές και ηθικές διαστάσεις.

1. Γνωστική Ανάπτυξη

Η ΕΒΑ προωθεί ενεργά βασικές ικανότητες του 21ου αιώνα, όπως η συστημική σκέψη, η κριτική σκέψη και η επίλυση προβλημάτων. **Μέσω της μάθησης που βασίζεται στην έρευνα, των πρακτικών δραστηριοτήτων και των συνεργατικών έργων**, τα παιδιά ενθαρρύνονται να διερευνούν σύνθετα ζητήματα και να αναπτύσσουν καινοτόμες λύσεις (Sharma, 2023). Η ΕΒΑ καλλιεργεί επίσης τη συνεργατική λήψη αποφάσεων και ένα αίσθημα διαγενεακής ευθύνης, δεξιότητες έτοιμες για το μέλλον που απαιτούνται σε έναν συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο. Αναλύοντας διασυνδεδεμένες προκλήσεις, εργαζόμενοι αποτελεσματικά σε ομάδες και αναλογιζόμενοι τις μακροπρόθεσμες συνέπειες των επιλογών τους, τα μικρά παιδιά αναπτύσσουν ικανότητες προσαρμοστικής σκέψης που υπερβαίνουν την παραδοσιακή ακαδημαϊκή μάθηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης (Collins & Garrity, 2023).

2. Κοινωνικοσυναισθηματική Ανάπτυξη

Η ΕΒΑ είναι το κλειδί για την ανάπτυξη κρίσιμων κοινωνικών δεξιοτήτων, ενσυναίσθησης και συναισθηματικής νοημοσύνης. Δίνει έμφαση στη συμπερίληψη, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινή ευθύνη, συμβάλλοντας στη δημιουργία περιβαλλόντων στην τάξη που γιορτάζουν την ποικιλομορφία και προωθούν ένα ισχυρό αίσθημα κοινότητας (Pratiwi et al., 2025).

Οι δραστηριότητες που περιλαμβάνουν συνεργατικό παιχνίδι επιτρέπουν στα παιδιά **να εξασκούνται στο να μοιράζονται, τη συνεργασία και την κατανόηση των απόψεων των άλλων**. Αυτές οι προσεγγίσεις ΕΒΑ ενισχύουν τη συναισθηματική ανθεκτικότητα των παιδιών και τις ισχυρές διαπροσωπικές δεξιότητες, προετοιμάζοντάς τα να διαπρέψουν σε ποικιλόμορφες κοινότητες (Sharma, 2023).

3. Περιβαλλοντική Ευαισθητοποίηση

Ενσωματώνοντας την ΕΒΑ, τα παιδιά καλλιεργούν τον «**οικολογικό γραμματισμό**», την κατανόηση των οικολογικών εννοιών, της βιοποικιλότητας και των διασυνδεδεμένων φυσικών συστημάτων. **Πρακτικές εμπειρίες** όπως η κηπουρική, η παρατήρηση της τοπικής άγριας ζωής και η εξερεύνηση υπαίθριων χώρων εμβαθύνουν τόσο τη γνώση όσο και τη συναισθηματική σύνδεση με τη φύση, καλλιεργώντας τον διαρκή σεβασμό για το περιβάλλον (Sharma, 2023). **Πρακτικά έργα** όπως η ανακύκλωση, η φύτευση δέντρων και οι κοινοτικοί καθαρισμοί καλλιεργούν την περιβαλλοντική διαχείριση, ενισχυμένη από τα θετικά πρότυπα από τους εκπαιδευτικούς και τους συμμαθητές τους (Pratiwi et al., 2025).

4. Φυσική Ανάπτυξη και Κινητικές Δεξιότητες

Οι δραστηριότητες ΕΒΑ που βασίζονται στη φύση και είναι πλούσιες σε κίνηση ενισχύουν σημαντικά τη σωματική ανάπτυξη των παιδιών. Η **εξερεύνηση σε εξωτερικούς χώρους και το αισθητηριακό παιχνίδι** ενισχύουν τις αδρές και λεπτές κινητικές δεξιότητες, ενώ η συλλογή και η διαλογή φυσικών υλικών, η φύτευση σπόρων ή η δημιουργία περιβαλλοντικής τέχνης ενισχύουν τον **συντονισμό χεριού-ματιού, την επιδεξιότητα και την ακρίβεια λαβής**, ζωτικής σημασίας για τις μετέπειτα ακαδημαϊκές εργασίες. Αυτή η ενεργή εμπλοκή στη φύση όχι μόνο ωφελεί τη σωματική υγεία των παιδιών, αλλά και καλλιεργεί μια ουσιαστική σύνδεση με το περιβάλλον, ενισχύοντας τις αρχές της βιωσιμότητας (Sharma, 2023).

5. Ηθική και Δεοντολογική Επίγνωση

Η ΕΒΑ στην πρώιμη παιδική ηλικία αποτελεί ένα ισχυρό εργαλείο για την ανάπτυξη μιας **ισχυρής ηθικής βάσης για την παγκόσμια ιθαγένεια**. Εισάγοντας συζητήσεις κατάλληλες για την ηλικία σχετικά με τη δικαιοσύνη, την ισότητα και την αλληλεγγύη (UNESCO, 2020) και χρησιμοποιώντας ιστορίες που ασχολούνται με περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις, οι εκπαιδευτικοί βοηθούν τα παιδιά να οικοδομήσουν ηθική επίγνωση από μικρή ηλικία. Αυτές οι εμπειρίες ενθαρρύνουν τη **λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων και τη συμπονετική συνεισφορά** στις κοινότητές τους, ενσταλάζοντας ένα διαρκές αίσθημα διαγενεακής ευθύνης (Pratiwi et al., 2025).

4.3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΕΒΑ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Το **παιγνιώδες, βιωματικό και πρακτικό εκπαιδευτικό παιχνίδι**, βρίσκεται στην καρδιά της μάθησης στην πρώιμη παιδική ηλικία, προσφέροντας στα παιδιά ανεκτίμητες ευκαιρίες να κατανοήσουν τον εαυτό τους και τον κόσμο τους. **Η ΕΒΑ ευδοκμεί όταν ενσωματώνεται σε ενεργές, διεπιστημονικές προσεγγίσεις** όπως η αφήγηση ιστοριών, οι δραστηριότητες που βασίζονται στο παιχνίδι και οι έρευνες που βασίζονται σε έργα (Sharma, 2023; Pratiwi et al., 2025). Το ελεύθερο, αδόμητο παιχνίδι, με την υποστήριξη των εκπαιδευτικών, ενισχύει το λεξιλόγιο, δυναμώνει τις κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες και καλλιεργεί τη δημιουργικότητα. Καθώς το παιχνίδι εξελίσσεται, τα παιδιά αντιμετωπίζουν γνωστικές και κοινωνικές προκλήσεις, προετοιμάζοντάς τα για την επίλυση σύνθετων προβλημάτων (Santer et al., 2007).

Οι εκπαιδευτικοί του νηπιαγωγείου θα πρέπει να δίνουν προτεραιότητα στις πρακτικές δραστηριότητες έναντι των μηχανικών εργασιών, χρησιμοποιώντας **projects βασισμένα στην έρευνα** για να πυροδοτήσουν την περιέργεια και την καινοτόμο σκέψη. Για παράδειγμα: **Κηπουρική:** Αφήνουμε τα παιδιά να φυτεύουν, να παρατηρούν την ανάπτυξη και να συλλέγουν καρπούς.

Τέχνη από ανακυκλώσιμα υλικά:

Δημιουργία δημιουργικών έργων χρησιμοποιώντας απορρίμματα.

Δραματικό παιχνίδι: Παιχνίδι ρόλων ως βοηθεί της κοινότητας με επίκεντρο τη βιωσιμότητα.

Αφήγηση: Χρήση βιβλίων και προφορικών ιστοριών για την εξερεύνηση θεμάτων προστασίας του περιβάλλοντος (Pratiwi et al., 2025).

Η πολυαισθητηριακή μάθηση, μέσω της αφής, της όρασης, της ακοής, της όσφρησης, ακόμη και της γεύσης, καθιστά πραγματικές τις αφηρημένες έννοιες της βιωσιμότητας. Τα παιδιά μπορούν:

- Να νιώσουν την υφή των φύλλων και του χώματος.
- Να μυρίσουν κομπόστ ή λουλούδια.
- Να ακούσουν τα πουλιά και τους φυσικούς ήχους.
- Να διαχωρίσουν αντικείμενα με φυσικό τρόπο για ανακύκλωση.

Αυτές οι πλούσιες, αισθητηριακές εμπειρίες βοηθούν τα παιδιά να **εσωτερικεύσουν τη βιωσιμότητα ως κάτι από** (Kahrman-Pamuk & Pramling-Samuelsson, 2024).

Εκπαίδευση Βασισμένη στη Φύση και στην Ύπαιθρο

Το παιχνίδι σε εξωτερικούς χώρους είναι ένα ισχυρό μέσο για την ΕΒΑ, καθώς βυθίζει τα παιδιά στη φύση και θέτει τα θεμέλια για την περιβαλλοντική διαχείριση. Η άμεση ενασχόληση με την ύπαιθρο, όπως οι περίπατοι στη φύση, η παρατήρηση εντόμων, η συλλογή φυσικών αντικειμένων κ.λπ., καλλιεργεί την περιέργεια, το θαυμασμό και την αίσθηση σύνδεσης με τη γη. Εκτός από την ανάπτυξη εκτίμησης για τον φυσικό κόσμο, αυτές οι δραστηριότητες ενισχύουν τις κινητικές δεξιότητες και τον συντονισμό.

Οι νηπιαγωγοί μπορούν:

- **Να προγραμματίσουν τακτική εξερεύνηση σε εξωτερικούς χώρους.**
- **Να ενθαρρύνουν την παρατήρηση και τη συλλογή φυσικών αντικειμένων.**
- **Να οργανώσουν έργα οικολογικής τέχνης χρησιμοποιώντας φύλλα, πέτρες ή κλαδιά.**
- **Να δώσουν έμφαση στις αισθητηριακές εμπειρίες με φυσικά υλικά.**

Τέτοιες προσεγγίσεις διεγείρουν τη δημιουργικότητα και ενισχύουν τις βασικές αξίες βιωσιμότητας (Kahriman-Pamuk & Pramling-Samuelsson, 2024· Sharma, 2023).

Ενσωμάτωση σε Όλους τους Τομείς του Προγράμματος Σπουδών

Η ΕΒΑ είναι πιο αποτελεσματική όταν ενσωματώνεται ολιστικά σε κάθε πτυχή του προγράμματος σπουδών και της καθημερινής ζωής στην τάξη, αντί να αντιμετωπίζεται ως αυτόνομο θέμα. Ενσωματώστε τη βιωσιμότητα σε καθημερινές δραστηριότητες και συζητήσεις:

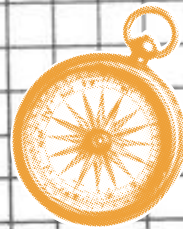
- **Μιλήστε για εξοικονόμηση νερού κατά το πλύσιμο των χεριών,**
- **Ελαχιστοποιήστε και συζητήστε τη σπατάλη τροφίμων μετά την ώρα του σνακ,**
- **Κάντε διαλογή απορριμμάτων για ανακύκλωση και κομποστοποίηση** (Kahriman-Pamuk & Pramling-Samuelsson, 2024).

Υιοθετήστε μια προσέγγιση «συστημικής σκέψης» βοηθώντας τα παιδιά να δουν τις συνδέσεις μεταξύ της φροντίδας για τη φύση, της δικαιοσύνης και της συνετής χρήσης των πόρων. Για παράδειγμα, καθοδηγήστε τα να κατανοήσουν πώς συνδέονται οι περιβαλλοντικοί, κοινωνικοί και οικονομικοί παράγοντες. Οι εκπαιδευτικοί είναι βασικοί παράγοντες για αυτόν τον μετασχηματισμό, εφαρμόζοντας σκόπιμες στρατηγικές και αναστοχαστική πρακτική (UNESCO, 2020). Οι **πρακτικές τεχνικές** περιλαμβάνουν:

- Χρήση εικονογραφημένων βιβλίων και αφήγησης ιστοριών για την αντιμετώπιση της βιωσιμότητας ή της δικαιοσύνης.
- Ενσωμάτωση της ανακύκλωσης και της κηπουρικής στο παιχνίδι και στις συνήθειες.
- Ερωτήσεις ανοιχτού τύπου (π.χ. «Τι θα συμβεί αν χρησιμοποιήσουμε πολύ νερό;»).
- Διευκόλυνση της επίλυσης προβλημάτων σε ομάδες για την προώθηση της συνεργασίας και της συλλογικής ευθύνης (Kahriman-Pamuk & Pramling-Samuelsson, 2024).

5. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΜΗΝΑ ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

“*Εντυπωσιάστηκα πραγματικά από το εργαστήριο για γονείς, όπου δημιουργήσαμε πράγματα από ανακυκλωμένα και φυσικά υλικά. Είδα το παιδί μου τόσο απασχολημένο για πρώτη φορά, χωρίς καν να συνειδητοποιεί ότι μάθαινε. Τώρα στο σπίτι φτιάχνει συχνά πράγματα από κουτιά και σωλήνες – η δημιουργικότητα απλώς ρέει. (Γονέας – Νηπιαγωγείο Ντόμπρνα)*”

Ο Μήνας Χωρίς Παιχνίδια (ΜΧΠ) είναι μια ευκαιρία να προσκαλέσουμε τη **δημιουργικότητα, τη φαντασία και τη βιωσιμότητα** στην αίθουσα παιχνιδιών ή στην τάξη. Η προετοιμασία είναι το κλειδί για τη δημιουργία μιας παιχνιδιάρικης και ουσιαστικής εμπειρίας για τα παιδιά, τους εκπαιδευτικούς και τις οικογένειες. Όταν εφαρμόζεται με ολιστικό, βήμα προς βήμα τρόπο, με γνώμονα τη δεκτικότητα, την περιέργεια, την υπομονή και την καλοσύνη προς τα παιδιά, ο ΜΧΠ μπορεί να έχει διαρκή και βαθιά επίδραση.

Δεν υπάρχει μία μόνο «συνταγή» ή ένας σωστός τρόπος για να εφαρμοστεί ο ΜΧΠ. **Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να σχεδιάσετε και να εφαρμόσετε τις δραστηριότητες του ΜΧΠ.** Αυτό που πραγματικά έχει σημασία είναι να το συνδέσετε με το όραμα και τις αξίες του νηπιαγωγείου και να συνεργαστείτε με προσωπικό με κίνητρο που είναι πρόθυμο να εφαρμόσει το ΜΧΠ με ενθουσιασμό, ανοιχτό πνεύμα και προθυμία για μάθηση. Αφήστε λοιπόν την ευελιξία και το θάρρος να είναι ο οδηγός σας και δείτε τις οδηγίες ως συστάσεις και ιδέες που μπορείτε να διαμορφώσετε και να προσαρμόσετε στη δική σας κατάσταση και εμπειρίες.

1. Έμπνευση, Κοινό Όραμα & Πρακτικός Σχεδιασμός

Ενημέρωση και έμπνευση: Παρουσιάστε την έννοια του ΜΧΠ και τα οφέλη του στους συναδέλφους του προσωπικού του νηπιαγωγείου: γνωστική ανάπτυξη, κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και σωματική ευεξία, ηθική και δεοντολογική επίγνωση και ανάπτυξη λεπτών κινητικών δεξιοτήτων (δείτε περισσότερα στο κεφάλαιο Οφέλη της ΕΒΑ για τους μικρούς μαθητές).

Επισημάνετε τη σημασία και τα οφέλη του ελεύθερου, ευρηματικού και παιχνιδιού ρόλων, καθώς και της βιωματικής μάθησης. Όταν τα παιδιά εξερευνούν, βιώνουν και δοκιμάζουν πράγματα μόνα τους, μαθαίνουν πιο καλά. Τα λάθη γίνονται επίσης μια ευκαιρία για μάθηση, και οι ερωτήσεις ανοίγουν το μυαλό τους, ενισχύοντας τη δημιουργικότητα και την περιέργεια. Σκεφτείτε τις τρέχουσες τάσεις στην κοινωνία και το τοπικό σας περιβάλλον (π.χ. τον γρήγορο ρυθμό της ζωής, τα αυξανόμενα επίπεδα άγχους, τον ατομικισμό, τον καταναλωτισμό κ.λπ.) και πώς ο ΜΧΠ μπορεί να αποτελέσει μια ευκαιρία για να επιβραδύνετε, να επικεντρωθείτε στο ελεύθερο παιχνίδι, να αναπτύξετε κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες, να μάθετε να είστε παρόντες με την προσοχή σας «εδώ και τώρα» και να φροντίζετε τη φύση.

Μπορείτε να ξεκινήσετε σκεπτόμενοι και συζητώντας τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Σε τι πιστεύουμε ως άτομα και ως ομάδα νηπιαγωγείου;
- Γιατί θέλουμε να επενδύσουμε στην ενίσχυση των αξιών βιωσιμότητας;
- Γιατί θέλουμε να εφαρμόσουμε την πρακτική του ΜΧΠ (και παρόμοια έργα, πρωτοβουλίες) στο νηπιαγωγείο μας; Ποιος είναι ο σκοπός; Πώς συνδέεται με τις αξίες, τις προτεραιότητες και το όραμα του νηπιαγωγείου μας;
- Ποια είναι τα οφέλη για τα παιδιά μας, τους γονείς/οικογένειές μας, το προσωπικό του νηπιαγωγείου και την τοπική κοινότητα;
- Ποιες δεξιότητες και ικανότητες θέλουμε να καλλιεργήσουμε στα παιδιά μας; Ποιες γνώσεις ή εμπειρίες πρέπει να αποκτήσουν; Ποιες αξίες στοχεύουμε να ενισχύσουμε;
- Τι είδους παιχνίδι θέλουμε να ενθαρρύνουμε;

Συμπεριλάβετε το προσωπικό σε δοκιμαστικές δραστηριότητες, όπως η δημιουργία μερικών παιχνιδιών DIY μαζί, για να ενισχύσετε το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή.

Σχηματίστε την ομάδα ΜΧΠ και αναθέστε ρόλους: Η υλοποίηση των δραστηριοτήτων είναι ευκολότερη και πιο αποτελεσματική με μια υποστηρικτική ομάδα. Συζητήστε τους ρόλους και τις αρμοδιότητες (π.χ., μεταμόρφωση χώρου, συντονισμός υλικών, επικοινωνία με την οικογένεια) και δημιουργήστε ένα σχέδιο (τουλάχιστον ένα προσχέδιο) της υλοποίησης (πότε, για πόσο χρονικό διάστημα, ποιες ομάδες παιδιών).

Σκεφτείτε τις προκλήσεις: Συζητήστε ανησυχίες και πιθανά εμπόδια (π.χ. αντιδράσεις των παιδιών, αμφιβολίες των γονέων) και σκεφτείτε προληπτικές απαντήσεις και τρόπους για να τις ξεπεράσετε.

Εξετάστε το ρόλο των εκπαιδευτικών στη διαδικασία και την εφαρμογή του ΜΧΠ. Η προσέγγιση του ΜΧΠ ενθαρρύνει μια μετατόπιση: από τους εκπαιδευτικούς που ενεργούν ως εμψυχωτές ή ηγέτες δομημένων δραστηριοτήτων σε εκπαιδευτικούς που γίνονται οδηγοί που παρατηρούν, υποστηρίζουν και παρακολουθούν τη μάθηση των παιδιών. Αυτό μπορεί να είναι δύσκολο για ορισμένους εκπαιδευτικούς στην αρχή. Γι' αυτό είναι σημαντικό να συζητάτε τέτοιες προκλήσεις ως ομάδα και να συνεργάζεστε με την ηγεσία (διευθυντή, διευθυντή νηπιαγωγείου, διευθυντή προσωπικού) ή/και την ομάδα συμβουλευτικής νηπιαγωγείου (π.χ. ψυχολόγους, κοινωνικούς παιδαγωγούς) για να διασφαλίσετε την υποστήριξη των εκπαιδευτικών.

Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει:

- Πρόσκληση ενός ειδικού για διάλεξη ή σεμινάριο σχετικά με την παρατήρηση και την παρακολούθηση στο νηπιαγωγείο,
- συνεδρίες παρέμβασης ή εποπτείας,
- σχεδιασμό τακτικών συναντήσεων υποστήριξης όπου οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ανταλλάσσουν εμπειρίες και να βοηθούν ο ένας τον άλλον.

Σύνδεση με τα προγράμματα σπουδών:

Συνδέστε το ΜΧΠ με υπάρχοντες εκπαιδευτικούς στόχους, αναπτυξιακά ορόσημα, εθνικά πρότυπα ή θέματα διδασκαλίας/μάθησης.

Εξετάστε και συζητήστε διάφορες πρακτικές στο νηπιαγωγείο σας: Πόσο βιώσιμες είναι και πώς μπορείτε να εισαγάγετε ουσιαστικές αλλαγές που θα υποστηρίξουν περαιτέρω την προσέγγιση ΜΧΠ;

Για παράδειγμα:

Φαγητό και γεύματα

Πώς προσεγγίζουμε τα καθημερινά γεύματα; Θα μπορούσαμε να μειώσουμε τα υλικά συσκευασίας και να σερβίρουμε περισσότερα τοπικά/εποχιακά τρόφιμα;

Πώς μπορούμε να εμπλέξουμε τα παιδιά σε συζητήσεις σχετικά με τη σπατάλη τροφίμων;

Διδακτικό και μαθησιακό υλικό

Πώς μπορούμε να ενσωματώσουμε περισσότερους φυσικούς, ανακυκλωμένους και απεριόριστους πόρους αντί να βασιζόμαστε κυρίως σε είδη που αγοράζονται από το κατάστημα;

Τι θα μπορούσαμε να μειώσουμε ή να εξαλείψουμε για να ενθαρρύνουμε το ελεύθερο και ευφάνταστο παιχνίδι;

Πώς χειριζόμαστε χρησιμοποιημένα ή ημιχρησιμοποιημένα υλικά (π.χ. χρώματα, κηρομπογιές, χαρτί);

Πώς μπορούμε να εμπλέξουμε τα παιδιά στη δημιουργία του δικού τους εκπαιδευτικού υλικού ή παιχνιδιού;

Διαχείριση αποβλήτων

Πώς διαχωρίζουμε και μειώνουμε τα απόβλητα στο νηπιαγωγείο μας;

Θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε απλές πρακτικές ανακύκλωσης ή κομποστοποίησης όπου τα παιδιά μπορούν να συμμετέχουν ενεργά;

Ενέργεια και πόροι

Χρησιμοποιούνται τα φώτα, η θέρμανση ή οι ψηφιακές συσκευές με σύνεση;

Πώς θα μπορούσαν τα παιδιά να συμμετέχουν σε απλές ρουτίνες «βοηθών εξοικονόμησης ενέργειας»;

Γιορτές και εκδηλώσεις

Βασιζόμαστε σε υλικά και διακοσμητικά μιας χρήσης ή σε είδη μιας χρήσης;

Πώς θα μπορούσαμε να στραφούμε σε επαναχρησιμοποιήσιμες, χειροποίητες ή εμπνευσμένες από τη φύση εναλλακτικές λύσεις;

Πώς μπορούμε να προσκαλέσουμε παιδιά και οικογένειες να μας βοηθήσουν να επανεξετάσουμε την προσέγγισή μας, καθιστώντας την εκδήλωση (ακόμα) πιο βιώσιμη;

Συνδέσεις με την κοινότητα

Πώς μπορούμε να συνεργαστούμε με τοπικές επιχειρήσεις, τεχνίτες ή οικογένειες;

Θα μπορούσαν οι συνεργασίες να υποστηρίξουν τη βιωσιμότητα (π.χ., προμήθεια υφασμάτων που περίσσειαν από έναν ράφτη, ξύλινων υπολειμμάτων από έναν ξυλουργό ή πρόσκληση γονέων να μοιραστούν τις δικές τους βιώσιμες πρακτικές);

Πώς μπορούμε να κάνουμε ένα βήμα παραπέρα στην προώθηση της βιωσιμότητας ως αξίας και τρόπου ζωής σε συνεργασία με την τοπική κοινότητα;

2. Διαμόρφωση Χώρου Παιχνιδιού: Δημιουργία ενός Εμπνευσμένου Περιβάλλοντος

Αλλάξτε τον χώρο με προσοχή: Αφαιρέστε τα συμβατικά παιχνίδια και εξηγήστε την αλλαγή στα παιδιά με ενσυναίσθηση και σαφήνεια. Αυτό το μέρος μπορεί να γίνει είτε μαζί με τα παιδιά είτε εκ των προτέρων χωρίς την ενεργό συμμετοχή τους. Σε κάθε περίπτωση, είναι σημαντικό να μιλήσετε με τα παιδιά και να τα προετοιμάσετε για την αλλαγή.

Δημιουργήστε ζώνες/γωνίες για εξερεύνηση:

Π.χ., μπορείτε να διαμορφώσετε χώρους για κατασκευές, παιχνίδια ρόλων, αισθητηριακές δραστηριότητες, υλικά με βάση τη φύση και για δημιουργική έκφραση. Δεν χρειάζεται να επανασχεδιάσετε ολόκληρο το δωμάτιο παιχνιδιού. Μπορείτε να διατηρήσετε την ιδέα/έννοια/δομή όπως είναι συνήθως και απλώς να αλλάξετε τα παιχνίδια και τις δραστηριότητες, έτσι ώστε να ταιριάζουν με την προσέγγιση ΜΧΠ.

Χρησιμοποιήστε υλικά ανοιχτού τύπου – φυσικά, περισσεύματα ή ανακυκλωμένα (ανακυκλώσιμα), όπως καλάθια από χαρτόνι, κομμάτια υφασμάτων, κομμάτια ξύλου, κουμπιά, φύλλα, ρολά χαρτιού, πέτρες κ.λπ. Είναι αυτονόητο ότι όλα τα υλικά πρέπει να είναι καθαρά, ασφαλή, κατάλληλα για την ηλικία και ποικίλα.

Συνεργαστείτε και εμπλέξτε άλλους: Να είστε ευγενικοί με τον εαυτό σας! Δεν χρειάζεται να προετοιμάσετε τα πάντα εκ των προτέρων και μόνοι σας. Μπορείτε να συλλέξετε και να δημιουργήσετε υλικά και βιώσιμα παιχνίδια μαζί με παιδιά, γονείς και συναδέλφους του νηπιαγωγείου. Επίσης, προσπαθήστε να το διατηρήσετε ωραίο και ζεστό: προσθέστε μερικά μαξιλάρια ή άλλα μαλακά, ευχάριστα στην αφή υλικά και φυσικό φωτισμό για να υποστηρίξετε το ήρεμο και συνεργατικό παιχνίδι.

«Παιδότοπος» στη φύση; Σίγουρα!

Το να βγάζουμε τα παιδιά σε εξωτερικούς χώρους τακτικά, σε όλες τις καιρικές συνθήκες, παρέχει ανεκτίμητες ευκαιρίες για ελεύθερο παιχνίδι, εξερεύνηση και σύνδεση με τον φυσικό κόσμο. Η βροχή, ο άνεμος ή η ηλιοφάνεια προσφέρουν μοναδικές εμπειρίες που πυροδοτούν την περιέργεια, τη δημιουργικότητα και την ανθεκτικότητα. Στη φύση, τα παιδιά μπορούν να ανακαλύψουν υφές, σχήματα και ζωντανά πλάσματα, ενώ παράλληλα μαθαίνουν να φροντίζουν το περιβάλλον (π.χ., συλλέγοντας φύλλα, παρατηρώντας έντομα ή χειριζόμενοι απαλά τα φυτά). Το παιχνίδι σε εξωτερικούς χώρους ενθαρρύνει τη συνεργασία, την επίλυση προβλημάτων, τη σωματική δραστηριότητα και την κινητική ανάπτυξη, ενώ παράλληλα καλλιεργεί τον σεβασμό για τον κόσμο γύρω τους. Υποστηρίζοντας τα παιδιά σε αυτές τις εμπειρίες, τα βοηθάμε να αναπτύξουν ένα αίσθημα ευθύνης, θαυμασμού και μια δια βίου σύνδεση με τη φύση.

3. Προετοιμασία των Παιδιών: Το Αλφάβητο του ΜΧΠ

Τα παιδιά χρειάζονται χρόνο, σαφήνεια, επιβεβαίωση και υποστήριξη όταν αλλάζουν οι ρουτίνες. Ένας ΜΧΠ μπορεί να είναι συναρπαστικός, αλλά είναι επίσης κάτι νέο, αντισυμβατικό και μπορεί να είναι ανησυχητικό ή δυσάρεστο (ειδικά για παιδιά που βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε οικεία, συμβατικά παιχνίδια).

Η προετοιμασία τους με σταδιακό και υποστηρικτικό τρόπο βοηθά στην ελαχιστοποίηση της αντίστασης και ενθαρρύνει τη δεκτικότητα, την περιέργεια και την προθυμία να δοκιμάσουν νέα πράγματα. Αυτό το στάδιο προετοιμασίας δεν αφορά μόνο το να πούμε στα παιδιά τι θα συμβεί, αλλά και τη συμμετοχή τους στο ταξίδι αυτό από την αρχή. Όταν τα παιδιά κατανοούν το «γιατί» πίσω από την αλλαγή, όταν οι φωνές τους ακούγονται και όταν μπορούν να συνεισφέρουν ουσιαστικά, είναι πολύ πιο πιθανό να αγκαλιάσουν την εμπειρία με χαρά, δημιουργικότητα και υπευθυνότητα.

Μπορείτε να ακολουθήσετε το **ΑΒΓ** της προσέγγισης **ΜΧΠ**:

Α Αναγνωρίστε

- Εξηγήστε το ΜΧΠ με απλή, ειλικρινή, κατάλληλη για την ηλικία γλώσσα. **Μιλήστε ανοιχτά για την αλλαγή.**
«Θα εξερευνήσουμε τι μπορούμε να δημιουργήσουμε χωρίς τα συνηθισμένα μας παιχνίδια.»
«Για λίγο καιρό, δεν θα χρησιμοποιούμε τα συνηθισμένα μας παιχνίδια. Αντίθετα, θα δημιουργούμε νέα παιχνίδια και περιπέτειες μαζί!»
- Χρησιμοποιήστε ιστορίες, μαριονέτες, σχέδια ή παιχνίδια για να εισαγάγετε την ιδέα. **Καθησυχάστε τα παιδιά** ότι το παιχνίδι, η διασκέδαση, η περιέργεια, η δημιουργικότητα και η φιλία θα εξακολουθούν να είναι στο επίκεντρο.
- **Αποδεχτείτε όλα τα συναισθήματα** και τις αντιδράσεις. Αποδεχτείτε τα και παρέχετε συναισθηματική υποστήριξη. Συζητήστε με τα παιδιά τι θα μπορούσε να τα βοηθήσει να νιώσουν περισσότερα από τα ευχάριστα συναισθήματα (π.χ. ενθουσιασμό, περιέργεια, χαρά) ή τι θα μπορούσε να τα βοηθήσει να διαχειριστούν την ανησυχία, τον δισταγμό, τη θλίψη ή ακόμα και τον θυμό.

Π Προκαλέστε Ενθουσιασμό

- **Προσπαθήστε να μετατρέψετε την προσμονή σε ενθουσιασμό.** Παρουσιάστε την ιδέα μέσα από μια ιστορία, δημιουργήστε ένα «κουτί μυστηρίου», ένα «μουσείο υλικών» με ασυνήθιστα αντικείμενα ή μια «γωνιά για τους δημιουργούς».
- **Κάντε ανοιχτές ερωτήσεις:** «Τι θα μπορούσε να γίνει αυτό;», «Πώς μπορούμε να παίξουμε με αυτό;» ή «Πώς μπορούμε να το χρησιμοποιήσουμε (διαφορετικά);»
- Εστιάστε στην εισαγωγή **μικρών προκλήσεων** για να βοηθήσετε τα παιδιά να φανταστούν νέους τρόπους παιχνιδιού.

Δημιουργήστε Κανόνες και Χώρο από Κοινού

- Τα παιδιά προσαρμόζονται πιο εύκολα όταν αισθάνονται **ενημερωμένα, ότι συμπεριλαμβάνονται και ότι τα εμπιστεύονται**. Ενδυναμώστε τους κάνοντάς τους μέρος της διαδικασίας.
- **Εμπλέξτε τα παιδιά** στον καθορισμό απλών, σεβαστών κανόνων για το μοίρασμα, τη χρήση και το παιχνίδι με υλικά και βιώσιμα παιχνίδια.
- Ενθαρρύνετέ τα να οραματιστούν τον νέο τους χώρο για παιχνίδι και μάθηση και προσκαλέστε τα **να συμμετάσχουν στη δημιουργία** της αίθουσας παιχνιδιού/τάξης του ΜΧΠ. Με αυτόν τον τρόπο, δεν πρόκειται μόνο για την ανακοίνωση του ΜΧΠ, αλλά και για την πρόσκληση των παιδιών να συμμετέχουν στη διαδικασία, γεγονός που συμβάλλει στην ομαλότερη μετάβαση και σε πιο ισχυρά μαθησιακά αποτελέσματα.
- **Κάντε ερωτήσεις**, όπως: «*Τι χρειαζόμαστε για να παίζουμε ευγενικά και με ασφάλεια;*» ή «*Τι φαντάζεσαι να έχεις στο νέο σου χώρο παιχνιδιού του ΜΧΠ;*»
- Αφήστε τα παιδιά να δημιουργήσουν απλές αφίσες κανόνων. Ενισχύστε την ιδέα: «*Αυτός είναι ο ΜΧΠ που δημιουργούμε μαζί.*»

Εμπιστευτείτε τη δημιουργικότητά τους

- Τα παιδιά είναι φυσικοί εφευρέτες με απεριόριστη φαντασία. Συχνά, βλέπουν δυνατότητες σε συνηθισμένα αντικείμενα που οι ενήλικες παραβλέπουν. Το να **εμπιστεύονται τη δημιουργικότητά τους** σημαίνει ότι τους δίνουμε χρόνο, χώρο και ελευθερία να εξερευνούν χωρίς τη συνεχή καθοδήγηση των ενηλίκων. Βοηθήστε τα να **χτίσουν αυτοπεποίθηση και θάρρος** να εξερευνούν ελεύθερα σε ένα πιο αδόμητο και ανοιχτό περιβάλλον. Δείξτε τους ότι οι ιδέες τους είναι πολύτιμες και αξίζει να εξερευνηθούν, ενισχύοντας την αυτοπεποίθηση και την ανεξαρτησία τους.
- Ενδυναμώστε τον εαυτό σας με μια **παιδοκεντρική προσέγγιση διδασκαλίας**, όπου η μάθηση πηγάζει από ερωτήσεις, προβλήματα ή σενάρια της πραγματικής ζωής και όχι από άμεσες οδηγίες και έτοιμες απαντήσεις. Ενθαρρύνετε τα παιδιά να κάνουν ερωτήσεις, να είναι περίεργα. Λάβετε υπόψη ότι πρέπει να απαντάτε με δεκτικότητα και υποστήριξη, προσκαλώντας τα να είναι ακόμη πιο περίεργα, γενναία, τολμηρά και καινοτόμα. Μακάρι οι αρχές του καταγισμού ιδεών να σας καθοδηγήσουν: «*Καμία ιδέα δεν είναι κακή ή τρελή, ας εξερευνήσουμε με ανοιχτό, περίεργο και απεριόριστο τρόπο*».
- **Αντισταθείτε στην παρόρμηση να παρέμβετε πολύ γρήγορα όταν τα παιδιά φαίνονται «κολλημένα»**. Μερικές φορές μια παύση (καθώς και η εμπειρία της απογοήτευσης) αποτελεί μέρος της δημιουργικής και μαθησιακής διαδικασίας. Η πλήξη μπορεί να είναι δύσκολο να βιωθεί, αλλά συχνά μπορεί να πυροδοτήσει τη φαντασία, τη δημιουργικότητα, την καινοτομία και τη διασκέδαση. Κάντε ανοιχτές ερωτήσεις («*Τι άλλο θα μπορούσε να είναι αυτό;*» ή «*Πώς μπορείτε να το χρησιμοποιήσετε με έναν νέο τρόπο;*») αντί να προσφέρετε έτοιμες λύσεις.
- **Γιορτάστε τις ενδιαφέρουσες, ασυνήθιστες ή «απροσδόκητες» χρήσεις υλικών ή παιχνιδιών**, καθώς αυτά αποτελούν σημάδια ευέλικτης, καινοτόμου σκέψης. Ενθαρρύνετε τη δημιουργικότητα, τις «τρελές» ιδέες και την αντισυμβατική προσέγγιση στο παιχνίδι. Να θυμάστε: το ακατάστατο, χαοτικό παιχνίδι μπορεί να είναι εξίσου (ή και περισσότερο) πολύτιμο με τα κομψά, δομημένα αποτελέσματα.

Θεωρήστε κάθε Ανακάλυψη ως Νίκη

- Δεν θα «λειτουργήσει» κάθε δημιουργία, και αυτό είναι εντάξει. **Τα λάθη είναι πλούσιες ευκαιρίες μάθησης.**
- Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να διαμορφώσουν μια νοοτροπία ανάπτυξης, ορίζοντας τις προκλήσεις και τα πειράματα ως επιτυχίες στη μάθηση. Εστιάστε **στην προσπάθεια, την επιμονή, τη συνεργασία και το θάρρος** αντί για τα τέλεια αποτελέσματα. Παραδείγματα:
  - Όταν ένας χάρτινος πύργος καταρρέει: «*Δοκίμασες κάτι καινούργιο—τι άλλο θα μπορούσαμε να φτιάξουμε μαζί;*»
  - Επισημάνετε τη συνεργασία: «*Ακούσατε ο ένας τις ιδέες του άλλου τόσο καλά!*».
  - Σκεφτείτε μαζί: «*Τι σας εξέπληξε σήμερα; Τι ανακαλύψατε;*»
- Παρουσιάστε τις δημιουργίες των παιδιών, ακόμα κι αν είναι ημιτελείς, για **να αναγνωρίσετε τη διαδικασία παρά το προϊόν**. Αυτή η προσέγγιση διδάσκει την ανθεκτικότητα, την επίλυση προβλημάτων και την υπερηφάνεια για την προσπάθεια - δεξιότητες που εκτείνονται πολύ πέρα από τον χρόνο παιχνιδιού.

Δώστε του Νοήμα

- Ο ΜΧΠ δεν αφορά μόνο το παιχνίδι χωρίς συμβατικά παιχνίδια, αλλά και τη **σύνδεση του παιχνιδιού με μεγαλύτερες αξίες και με τον πραγματικό κόσμο**, όπως η φροντίδα του πλανήτη και του ενός για τον άλλον. Όταν τα παιδιά καταλαβαίνουν γιατί το κάνουν αυτό, το παιχνίδι τους γίνεται πιο σκόπιμο. Κάνοντας το ΜΧΠ ουσιαστικό, διασφαλίζεται ότι τα παιδιά όχι μόνο μαθαίνουν πώς να παίζουν διαφορετικά, αλλά και γιατί είναι σημαντικό για την κοινότητά τους, για τις σχέσεις και για το περιβάλλον.
- **Παραδείγματα ουσιαστικών συνδέσεων:**
  - Συνδέστε το παιχνίδι με τη βιωσιμότητα: «*Χρησιμοποιώντας αυτά τα υλικά, βοηθάμε τον πλανήτη*».
  - Σύνδεση με την ενσυναίσθηση, τις σχέσεις και τις κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες: «*Πώς μπορούμε να παίξουμε με τρόπο που να κάνει όλους να αισθάνονται ότι συμπεριλαμβάνονται;*», «*Πώς νιώσατε όταν συνεργαστήκατε σήμερα;*» ή «*Τι μπορούμε να κάνουμε όταν νιώθουμε απογοητευμένοι όταν κάτι δεν πάει όπως θέλαμε;*»
  - Ενθαρρύνετε την αφήγηση ιστοριών: προσκαλέστε τα παιδιά να δώσουν ονόματα, ρόλους ή περιπέτειες στις δημιουργίες τους, ενσωματώνοντας συναισθηματικό και κοινωνικό νόημα στο παιχνίδι.
    - Συμπεριλάβετε αναστοχασμό: «*Πώς ένιωσες που έφτιαξες κάτι μόνος σου;*» ή «*Τι έμαθες για το μοίρασμα σήμερα;*» ή «*Πώς βοήθησες τη φύση σήμερα;*»
    - Δημιουργήστε συνθήκες ώστε τα παιδιά να εξερευνήσουν ιδέες, ευκαιρίες και δυνατότητες, βοηθώντας τα να μάθουν για τον κόσμο, τη ζωή και τις αξίες τους. Ενθαρρύνετέ τα να ανακαλύψουν νέους τρόπους για να δημιουργούν, να παίζουν, να συνδέονται και να αναπτύσσονται.
    - Και να θυμάστε πάντα ότι δεν υπάρχει ένας μόνο «σωστός» τρόπος για να εφαρμόσετε το ΜΧΠ.

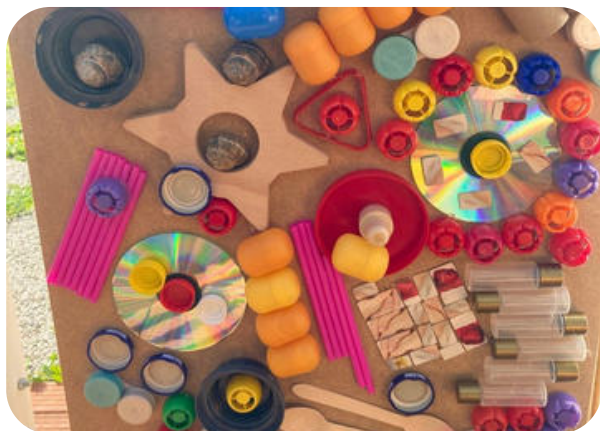
4. Προετοιμασία των Υλικών: Συγκέντρωση & Οργάνωση

Ξεκινήστε με την προετοιμασία της ιδέας και των βασικών κατευθυντήριων γραμμών για τη συλλογή του υλικού. Συνδέστε την με τα υπάρχοντα προγράμματα σπουδών, τους εκπαιδευτικούς στόχους και τις δραστηριότητες. Η ιδέα «**το λιγότερο είναι περισσότερο**» μπορεί να αποτελέσει μια χρήσιμη κατευθυντήρια γραμμή που πρέπει να ακολουθήσετε σε αυτή τη φάση.

Ξεκινήστε τη συλλογή νωρίς: Να θυμάστε ότι δεν χρειάζεται να κάνετε τα πάντα μόνοι σας. Προσκαλέστε το προσωπικό, τις οικογένειες και το τοπικό σας δίκτυο να συνεισφέρουν καθαρά, ασφαλή, περισσευόμενα ή φυσικά αντικείμενα.

Αποθηκεύστε δημιουργικά: Χρησιμοποιήστε κουτιά με ετικέτες, καλάθια ή παρόμοιες επιλογές αποθήκευσης (π.χ. υφάσματα, κομμάτια ξύλου, θησαυρούς της φύσης) για να διατηρήσετε τον χώρο τακτοποιημένο και συγκλονιστικό. Συμπεριλάβετε τα παιδιά στην αποθήκευση των υλικών στους καθορισμένους χώρους στην αίθουσα παιχνιδιού.

Ποιότητα έναντι ποσότητας: Λίγα διαφορετικά υλικά συχνά οδηγούν σε πλουσιότερο παιχνίδι από μια πληθώρα επιλογών. Το πιο σημαντικό πράγμα που πρέπει να έχετε κατά νου είναι ότι δεν πρέπει να αγοράσετε τίποτα, καθώς ο ΜΧΠ αφορά επανεξέταση, επαναχρησιμοποίηση και όχι αντικατάσταση.

5. Δημιουργία Βιώσιμων Παιχνιδιών: Γενικές οδηγίες

Εμπλέξτε τα παιδιά: Αφήστε τα να δημιουργήσουν/βοηθήσουν στη δημιουργία των δικών τους αντικειμένων για παιχνίδι και παιχνιδιών εμπνευσμένων από τα υλικά. Αυτό ενισχύει την εξερεύνηση, τη δημιουργικότητα, τη μάθηση και την αίσθηση της ιδιοκτησίας.

Ακολουθήστε την οδηγία: «**Λιγότερη τελειότητα, περισσότερη συμμετοχή**». Τα ατελή παιχνίδια που φτιάχνονται από μικρά χεράκια είναι γεμάτα νόημα και έχουν οφέλη. Επίσης, δεν χρειάζεται να δημιουργείτε πολλά παιχνίδια. Να θυμάστε: «**Το λιγότερο είναι περισσότερο**» και «**Ποιότητα έναντι ποσότητας**» είναι οι κατευθυντήριες αρχές. Εστιάστε στο ελεύθερο και ευφάνταστο παιχνίδι, τη συνεργασία, την ανάπτυξη κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων και τον αναστοχασμό.

Επιπλέον, σκεφτείτε πώς μπορείτε να **εμπλέξετε τα παιδιά στην απόφαση** για το τι θα κάνουν με τις δημιουργίες τους μετά το τέλος μιας δραστηριότητας, ενός παιχνιδιού ή μιας έκθεσης (π.χ., σε μια σχολική εκδήλωση). Εξερευνήστε μαζί πώς αυτές οι δραστηριότητες μπορούν να συνδεθούν και να αλληλοσυμπληρωθούν, δημιουργώντας μια αίσθηση συνέχειας και κοινού σκοπού.

Η ασφάλεια έχει πάντα σημασία:

Ακολουθήστε όλους τους κανόνες ασφαλείας όπως κάνετε στην εργασία σας και στο νηπιαγωγείο σας. Εάν τα υλικά τα φέρουν παιδιά, γονείς ή άλλοι, να τα ελέγχετε πάντα σχολαστικά.

Σκεφτείτε και καλλιεργήστε την

πολλαπλή χρήση: ενθαρρύνετε τα ανοιχτά σχέδια, την ποικιλομορφία και την καινοτόμο/μη τυπική χρήση υλικών. Για παράδειγμα, ένα απλό χαρτόκουτο μπορεί να γίνει λεωφορείο, σπίτι, βάρκα ή ακόμα και σκηνικό για θεατρικές παραστάσεις. Αφήστε τα παιδιά να εξερευνήσουν ευκαιρίες και δυνατότητες, ενθαρρύνετέ τα να βρουν νέες ιδέες και τρόπους παιχνιδιού. Προσφέρετε συγκεκριμένες ιδέες ή οδηγίες μόνο όταν είναι πραγματικά απαραίτητο. Να είστε ο προσεκτικός, συγκεντρωμένος παρατηρητής που κάνει ανοιχτές ερωτήσεις παρά ο δάσκαλος που δίνει οδηγίες και ηγείται δομημένων και στοχοκεντρικών εργασιών.

6. Εμπλέξτε τους Γονείς

Οι γονείς είναι σημαντικοί συνεργάτες για την επιτυχία του ΜΧΠ. Η υποστήριξη τους βοηθά τα παιδιά να αισθάνονται σίγουρα και να έχουν κίνητρο, ενώ παράλληλα επεκτείνουν τις αξίες της βιωσιμότητας και της δημιουργικότητας πέρα από την αίθουσα παιχνιδιών και στα σπίτια και την καθημερινότητά τους. Ωστόσο, οι γονείς μπορεί μερικές φορές να αισθάνονται αβέβαιοι ή σκεπτικοί, επομένως η σαφής επικοινωνία, η διαφάνεια και η έμπνευση είναι ζωτικής σημασίας.

Επικοινωνία και αξίες

Επικοινωνήστε με σαφήνεια και νωρίς και εξηγήστε το «γιατί»: **Μοιραστείτε τους στόχους του ΜΧΠ** (περιέργεια, δημιουργικότητα, συνεργασία, φροντίδα για τη φύση, επίλυση προβλημάτων, βελτιωμένη συγκέντρωση, κινητικές δεξιότητες, βιωσιμότητα και οικολογική συνείδηση) αντί να εστιάζετε μόνο στην αφαίρεση παιχνιδιών.

Χρησιμοποιήστε απλή, κατανοητή γλώσσα: Αντί να εστιάζετε μόνο σε γενικούς εκπαιδευτικούς στόχους και σε αφηρημένους εκπαιδευτικούς και αιεφόρους όρους, συνδέστε το ΜΧΠ με πράγματα που οι γονείς ήδη εκτιμούν, ενδιαφέρονται. Αυτό μπορεί να διαφέρει, καθώς οι γονείς αποτελούν μια ποικιλόμορφη ομάδα, αλλά γενικά μπορείτε να εστιάσετε στα εξής:

- **Δημιουργικότητα και μελλοντικές δεξιότητες:** Το αδόμητο παιχνίδι αναπτύσσει την ανθεκτικότητα, την ευελιξία και την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων, προετοιμάζοντας τα παιδιά για το σχολείο και τη ζωή.
- **Οικολογική συνείδηση:** Ο ΜΧΠ μειώνει τα απόβλητα, αποφεύγει τον καταναλωτισμό και διδάσκει στα παιδιά να φροντίζουν τον πλανήτη.
- **Ευεξία και σχέσεις:** Το να παίζεις χωρίς παιχνίδια ενισχύει τις κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες, την ομαδική εργασία και τις καλύτερες σχέσεις με τους συνομηλίκους.

Παραδείγματα μηνυμάτων για γονείς:

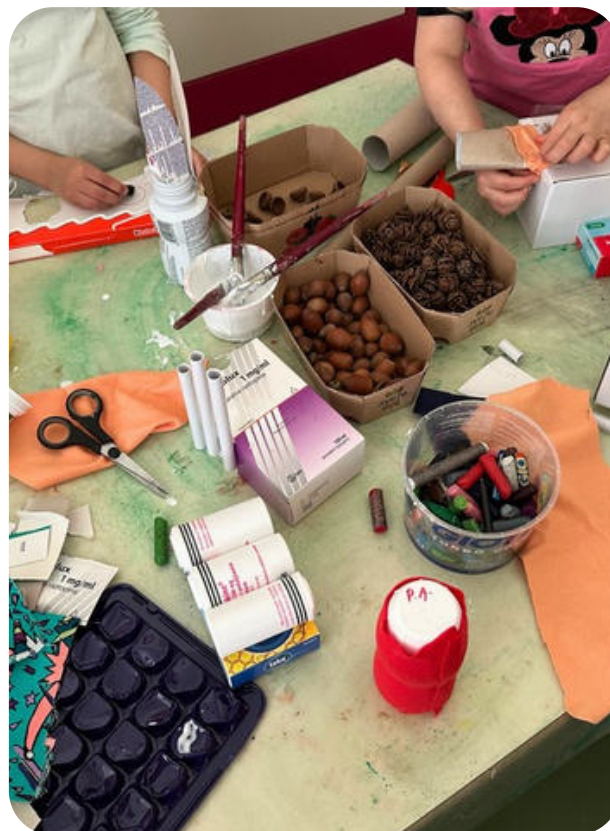
- Τα παιδιά θα μάθουν να παίζουν μαζί, να συνεργάζονται και να χρησιμοποιούν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους.
- Αυτό τα βοηθά να μαθαίνουν μέσα από τις προκλήσεις και να γίνονται επινοητικοί και σίγουροι για την επίλυση προβλημάτων.
- Υποστηρίζουμε την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση με παιχνιδιάρικους και ουσιαστικούς τρόπους.

Προσεγγίστε τους γονείς με δεκτικότητα και ενσυναίσθηση. Τόσο τα παιδιά όσο και οι γονείς χρειάζονται επιβεβαίωση. Αναγνωρίστε τις ανησυχίες τους, ακούστε ενεργά και χαρακτηρίστε το ΜΧΠ ως μια συνεργασία και μια περιπέτεια που μπορούν να μοιραστούν με τα παιδιά τους.

Συζητήστε κοινές ανησυχίες εκ των προτέρων: Προετοιμαστείτε για πιθανές ερωτήσεις και απρόθυμη συμπεριφορά. Δώστε τους χώρο και χρόνο να σκεφτούν το ΜΧΠ και δημιουργήστε μια ασφαλή ατμόσφαιρα όπου οι γονείς μπορούν να μοιραστούν τις ανησυχίες τους.

Προετοιμάστε απαντήσεις για τις ερωτήσεις που περιμένετε να ακούσετε από τους γονείς, π.χ.:

- Θα του λείψουν τα παιχνίδια του παιδιού μου;
- Πώς θα διαχειριστείτε τα δυσάρεστα συναισθήματα των παιδιών;
- Πόσο ασφαλές είναι να φέρω αυτά τα υλικά στην αίθουσα παιχνιδιού;

Εξηγήστε τη διαδικασία και **τονίστε ότι τα παιδιά θα υποστηριχθούν, θα είναι ασφαλή και θα συμμετέχουν ενεργά**. Μοιραστείτε καλά και επιτυχημένα αποτελέσματα άλλων παρόμοιων δραστηριοτήτων, προγραμμάτων ή πρακτικών από το δικό σας ή άλλα νηπιαγωγεία (βλ. επίσης κεφάλαια 6 και 7 – παρουσίαση της πρακτικής του ΜΧΠ σε νηπιαγωγεία στη Σλοβενία και την Αυστρία).

Να είστε δημιουργικοί στην ενήμερωση των γονέων:

- Οργανώστε διαδραστικές συνεδρίες ή εργαστήρια DIY όπου παιδιά και γονείς δημιουργούν παιχνίδια μαζί από την αρχή.
- Στείλτε μια φιλική επιστολή ή πρόσκληση για να συμμετάσχουν στο ΜΧΠ, που δημιουργήθηκε μαζί με παιδιά.
- Ενθαρρύνετε τους γονείς να δουν το ΜΧΠ ως μια ευκαιρία να μοιραστούν μάθηση, δημιουργικότητα και διασκέδαση με τα παιδιά τους.

- Οργανώστε μια συνάντηση γονέων-δασκάλων (ή ατομικά «λεπτά συζήτησης») για να ζητήσετε από τους γονείς να σκεφτούν τα παιδιά τους. Κάντε ερωτήσεις όπως: «*Τι ελπίζετε να μάθει το παιδί σας;*», «*Ποια είναι τα δυνατά σημεία και οι αρετές του παιδιού σας και σε ποιους τομείς θα μπορούσε να αναπτυχθεί περαιτέρω;*». Χρησιμοποιήστε αυτές τις σκέψεις για να τονίσετε την αξία της παρατήρησης των παιδιών κατά τη διάρκεια του ανοιχτού παιχνιδιού και τονίστε τη σημασία της μαθησιακής διαδικασίας, της προσπάθειας και της δημιουργικότητας αντί να εστιάζετε μόνο στα αποτελέσματα. Ενθαρρύνετε τις συζητήσεις σχετικά με το πώς τα παιδιά μαθαίνουν μέσω της επίλυσης προβλημάτων, του πειραματισμού, της συνεργασίας με άλλους και της μάθησης από τα λάθη.

Εξετάστε πιθανούς τρόπους για να **ενθαρρύνετε τους γονείς να υιοθετήσουν την προσέγγιση του ΜΧΠ** και τις πρακτικές βιωσιμότητας, όχι μόνο μέσα στο νηπιαγωγείο, αλλά και στο σπίτι και στην καθημερινότητά τους.

Εμπνευση

Εμπνεύστε τους γονείς να συνεισφέρουν, καθώς είναι πιο πιθανό να υποστηρίξουν το ΜΧΠ εάν αισθάνονται ότι συμμετέχουν παρά αν νιώθουν αποκλεισμένοι. Οι εκπαιδευτικοί έχουν διάφορους τρόπους συνεργασίας με τους γονείς, οπότε επιλέξτε την προσέγγιση που ταιριάζει καλύτερα σε εσάς και στους γονείς των παιδιών της ομάδας σας. Να είστε θαρραλέοι να δοκιμάσετε κάτι νέο ή ενδιαφέρον, αλλά βεβαιωθείτε ότι αισθάνεστε ασφαλείς και σίγουροι με την προσέγγιση που επιλέγετε.

Προσκαλέστε τους γονείς να συλλέξουν ασφαλή υλικά που έχουν περίσσειμα (χαρτόνι, ύφασμα, βάζα, φυσικά αντικείμενα). Παρουσιάστε το ως ευκαιρία για ανακύκλωση αντί να τα πετάτε.

Αν είναι δυνατόν, **οργανώστε εκδηλώσεις ανταλλαγής ιστοριών**: Προσκαλέστε τους γονείς να μοιραστούν παιχνίδια της παιδικής ηλικίας τους που έπαιζαν χωρίς ιδιαίτερα αντικείμενα (π.χ. σχοινάκι, κρυφτό, αυτοσχέδιες κούκλες). Αυτό συνδέει την ιδέα του ΜΧΠ με τα ευχάριστα συναισθήματα, τις αναμνήσεις ή τη νοσταλγία των γονέων, προσφέροντας παράλληλα στα παιδιά την ευκαιρία να μάθουν και να συνδεθούν με τους γονείς τους με διαφορετικό τρόπο. Μπορείτε να συμπεριλάβετε ιδέες, δραστηριότητες και εργαστήρια κατασκευής παιχνιδιών DIY για το ΜΧΠ στις τακτικές συναντήσεις γονέων-δασκάλων, σε συνέδρια ή εκδηλώσεις (π.χ. χριστουγεννιάτικο παζάρι).

Μοιραζόμαστε τη διαδικασία και γιορτάζουμε μαζί τις «μικρές νίκες»

Κρατήστε τους γονείς ενήμερους σχετικά με την πρακτική του ΜΧΠ:

- **Παρέχετε εβδομαδιαίες ενημερώσεις:** Μοιραστείτε φωτογραφίες, σύντομα βίντεο ή ένα «ημερολόγιο χωρίς παιχνίδια» που να επισημαίνει τι έχουν δημιουργήσει και μάθει τα παιδιά.
- **Γιορτάστε την πρόοδο οπτικά:** Τοποθετήστε έναν πίνακα ανακοινώσεων όπως έναν «Τείχο Δημιουργικότητας ΜΧΠ» στο σημείο άφιξης/παραλαβής ή ετοιμάστε μικρά δώρα με θέμα το ΜΧΠ για τους γονείς μαζί με τα παιδιά.

Με αυτόν τον τρόπο, οι γονείς μπορούν να δουν και να εκτιμήσουν πώς τα παιδιά εξερευνούν, δημιουργούν και αναπτύσσονται μέσα από το παιχνίδι χωρίς αντικείμενα. Π.χ., μπορείτε να προετοιμάσετε εβδομαδιαίες ενημερώσεις (στείλετε φωτογραφίες, σύντομα βίντεο ή ένα ημερολόγιο χωρίς παιχνίδια που να δείχνει τι δημιούργησαν και έμαθαν τα παιδιά) και να γιορτάζετε την πρόοδο (δημιουργήστε έναν πίνακα προβολής όπως τον «Τείχο δημιουργικότητας ΜΧΠ» για να δείξετε πώς τα παιδιά συμμετέχουν στο παιχνίδι, τον οποίο οι γονείς μπορούν να δουν κατά την παράδοση/παραλαβή ή ετοιμάστε δώρα ΜΧΠ για τους γονείς μαζί με τα παιδιά).

Ενθαρρύνετε τους γονείς να αναλογιστούν το ΜΧΠ με τα παιδιά, προσκαλέστε τους να ρωτήσουν το παιδί τους:

- *Τι δημιουργήσατε/εφηύρατε σήμερα;*
- *Με ποιον έπαιξε;*
- *Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον/περίεργο/νέο/διασκεδαστικό κομμάτι της ημέρας σου;*

Σκεφτείτε μια μέρα παιχνιδιού γονέα-παιδιού: Οργανώστε ένα πρωί ή απόγευμα όπου οι γονείς θα παίξουν μαζί με τα παιδιά τους χωρίς παιχνίδια, βιώνοντας τη διασκέδαση και τη δημιουργικότητα από πρώτο χέρι.

Οργανώστε μια εκδήλωση λήξης ή έκθεση στο τέλος του ΜΧΠ. Μπορεί να είναι μια μικρή «Έκθεση Χωρίς Παιχνίδια» όπου τα παιδιά παρουσιάζουν τις δημιουργίες και τα παιχνίδια τους, παίζουν με τους γονείς με τρόπο που καθοδηγούν τη διαδικασία κ.λπ. Προσκαλέστε επίσης τους γονείς και την τοπική κοινότητα (αν είναι δυνατόν).

7. Εμπλοκή της Τοπικής Κοινότητας

Χρησιμοποιήστε το ΜΧΠ ως ευκαιρία για να **συνδεθείτε με την τοπική σας κοινότητα** και να χτίσετε μακροχρόνιες, ουσιαστικές σχέσεις, όχι μόνο με τους γονείς και τις οικογένειες των παιδιών, αλλά και με άλλα άτομα και τοπικούς οργανισμούς.

Απευθυνθείτε στην την κοινότητα: Αναζητήστε συνεργάτες – ζητήστε από τοπικές επιχειρήσεις, τεχνίτες ή περιβαλλοντικές ομάδες τα περισεύματα υλικών ή προσκαλέστε τους να παρουσιάσουν το έργο και τις προσπάθειές τους για ένα πιο βιώσιμο μέλλον ή να διοργανώσουν ένα σύντομο εργαστήριο για παιδιά, γονείς ή προσωπικό νηπιαγωγείου.

Οργανώστε μια εκδήλωση ΜΧΠ για την τοπική κοινότητα: Διοργανώστε μια εκδήλωση όπου θα γιορτάσετε την ιδέα και τις αρχές του ΜΧΠ. Προετοιμάστε μια έκθεση παιδικών δημιουργιών, επίδειξη δραστηριοτήτων και παιχνιδιού ΜΧΠ και εργαστήρια DIY για τη δημιουργία βιώσιμων παιχνιδιών.

Δημιουργήστε συνεργασίες: Βρείτε συνεργαζόμενους οργανισμούς και εταιρείες που υποστηρίζουν τους στόχους βιωσιμότητας και είναι πρόθυμες να συμβάλουν ουσιαστικά στην εκπαίδευση των παιδιών. Σκεφτείτε να κάνετε τέτοιες εκδηλώσεις παράδοση – ενθαρρύνετε τους τοπικούς φορείς να το δουν αυτό ως μια ετήσια ευκαιρία για ευαισθητοποίηση και σύνδεση.

6. ΜΗΝΑΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΝΤΟΜΠΡΝΑ (ΣΛΟΒΕΝΙΑ)

Βάλαμε χάρτινους σωλήνες σε μια καρέκλα και ρίξαμε μικρές πέτρες και κομμάτια κουκουνάρια μέσα σε αυτούς. Ανταγωνιστήκαμε για να δούμε ποιο θα κατέβει πιο γρήγορα.

Ήταν τόσο διασκεδαστικό!

(Ένα παιδί από το Νηπιαγωγείο Dobrna)

6.1 ΜΗΝΑΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΝΤΟΜΠΡΝΑ

Gašper Žagar, υποδιευθυντής του Νηπιαγωγείου Ντόμπρνα

Στον σημερινό κόσμο, όπου τα παιδιά περιβάλλονται ολοένα και περισσότερο από προκατασκευασμένα ή αγορασμένα από καταλόγους πλαστικά παιχνίδια, ψηφιακές συσκευές και οθόνες που αναβοσβήνουν, οι ειδικοί αναρωτιούνται ολοένα και περισσότερο: Τι θα συμβεί αν αφαιρέσουμε τα συμβατικά παιχνίδια από τα παιδιά για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα; Θέλαμε επίσης κάτι διαφορετικό για το νηπιαγωγείο μας. Κάτι πιο αυθεντικό, κάτι που θα έδινε στα παιδιά την ευκαιρία να ξαναγίνουν αυτό που πραγματικά είναι: δημιουργικά, περίεργα και γεμάτα φαντασία.

Γι' αυτό αποφασίσαμε να πραγματοποιήσουμε τον Μήνα Χωρίς Παιχνίδια (ΜΧΠ), μια παιδαγωγική πρακτική που βασίζεται στην ιδέα ότι **τα παιδιά αναπτύσσουν στο έπακρο τη δημιουργικότητα και το κοινωνικό τους δυναμικό όταν απαιτείται να δημιουργήσουν παιχνίδι μόνα τους**, χωρίς προκατασκευασμένα υλικά. Και επιτρέψτε μου να σας πω, αυτή δεν ήταν απλώς μια παιδαγωγική απόφαση. Ήταν μια απόφαση καρδιάς, ένα θαρραλέο βήμα έξω από τη ζώνη άνεσής μας. Μια απόφαση να εμπιστευτούμε τα παιδιά μας και ένας στοχασμός για το τι πραγματικά έχει σημασία στην προσχολική εκπαίδευση.

Στο Νηπιαγωγείο Ντόμπρνα εφαρμόζουμε τον Μήνα Χωρίς Παιχνίδια κάθε Απρίλιο για αρκετά συνεχόμενα χρόνια, στο πλαίσιο μιας ευρύτερης προσπάθειας για την προώθηση της δημιουργικότητας, της ανεξαρτησίας και των εσωτερικών κινήτρων στα παιδιά. Ο ΜΧΠ βασίζεται σε σύγχρονες παιδαγωγικές έννοιες που τονίζουν τη σημασία του συμβολικού παιχνιδιού, της ελεύθερης επιλογής, του εσωτερικού κινήτρου και της ανεξάρτητης μάθησης (Piaget, Vygotsky, Montessori, Pikler). Η χρήση μη δομημένων υλικών δημιουργεί ένα ανοιχτό, **αναπτυξιακά διεγερτικό περιβάλλον όπου το παιδί είναι συνδημιουργός δραστηριοτήτων** και ο εκπαιδευτικός αναλαμβάνει τον ρόλο του συντονιστή και του παρατηρητή.

Ο Απρίλιος, ο μήνας που επιλέξαμε για το έργο, ήταν τέλειος λόγω της αφυπνιστικής του φύσης. Εμπνέει απλότητα και μια αυθεντική εμπειρία του κόσμου γύρω μας, προσφέροντας πολλές ευκαιρίες για να συνδεθείς με την ύπαιθρο. Οι θερμότερες μέρες και η ανθισμένη φύση παρείχαν στα παιδιά πρόσθετα ερεθίσματα: φυσικά υλικά, υπαίθριες δραστηριότητες και πολυάριθμες ευκαιρίες για βιωματικό παιχνίδι στο δάσος, το πάρκο ή την παιδική χαρά του νηπιαγωγείου. Επιπλέον, ο Απρίλιος συμπίπτει με πολλές περιβαλλοντικές και πολιτιστικές ημέρες (Ημέρα της Γης, Εβδομάδα Βιβλίου, Ημέρα Υγείας), ευθυγραμμιζόμενος απόλυτα με την έμφαση που δίνουμε στον μινιμαλισμό, τη βιώσιμη σκέψη και την κοινοτική κουλτούρα.

Όταν παρακολούθησα για πρώτη φορά παιδιά σε μια σχεδόν άδεια αίθουσα παιχνιδιών να εξερευνούν κουτιά, υφάσματα, φυσικά υλικά και «άχρηστα αντικείμενα», αναρωτήθηκα: Χρειαζόμαστε πραγματικά όλα αυτά τα υλικά; Μέσα σε λίγες μόνο μέρες, τα παιδιά έμαθαν να συνεργάζονται, να επικοινωνούν, να επινοούν τους δικούς τους κανόνες, ακόμη και να δημιουργούν τα δικά τους παιχνίδια. **Οι δάσκαλοι έγιναν ευγενικοί συντονιστές, παρατηρητές. Όλα επιβραδύνθηκαν. Βάθυναν.**

Κάθε μέρα, τα παιδιά έφερναν νέες ιδέες, φύλλα, κλαδάκια, υφάσματα και κουτιά μεταμορφώνονταν σε εντελώς νέους κόσμους. Το εξωτερικό περιβάλλον και η τοπική μας κοινότητα έγιναν οι δάσκαλοι και οι συνδημιουργοί μας. Εκθέσεις, εκδηλώσεις και συνεργασίες έδειξαν ότι **ένα νηπιαγωγείο μπορεί να είναι η αληθινή καρδιά μιας κοινότητας**, ένας χώρος σύνδεσης μεταξύ των γενεών.

Συμμετοχή της Κοινότητας

Το προσωπικό μας πιστεύει στη **δύναμη της σύνδεσης με την τοπική κοινότητα**. Γι' αυτό επεκτείναμε τον Μήνα Χωρίς Παιχνίδια πέρα από τους τοίχους των χώρων παιχνιδιού μας και τον μοιραστήκαμε μέσω εκθέσεων, εκδηλώσεων και συνεργασιών με τοπικούς συλλόγους και άτομα.

- Ο Μελισσοκομικός Σύλλογος Ντόμπρα βοήθησε στην παρουσίαση για τις μέλισσες και τη δημιουργία παραδοσιακών πάνελ μελισσών από παλιοσίδερα, τα οποία τα παιδιά διακόσμησαν χρησιμοποιώντας φυσικές βαφές.
- Σε συνεργασία με τον Τουριστικό Σύλλογο Ντόμπρα, διαμορφώσαμε τον περιβάλλοντα χώρο του νηπιαγωγείου και φυτέψαμε μια φλαμουριά – σύμβολο σύνδεσης, ανάπτυξης και βιωσιμότητας – στην είσοδο.
- Παιδικές δημιουργίες από μη δομημένα υλικά, εμπλουτισμένες με τις περιγραφές τους, εκτέθηκαν στην τοπική βιβλιοθήκη και στις εγκαταστάσεις του Τουριστικού Συλλόγου.

- Ένας ντόπιος μελισσοκόμος επισκέφθηκε το μέρος για να εξηγήσει τον ρόλο των μελισσών και να επιδείξει τον εξοπλισμό μελισσοκομίας, συνδέοντάς το με τον συμβολισμό της φλαμουριάς και την οικολογική συνείδηση.
- Σε μια εκδήλωση για τις οικογένειες, παιδιά και γονείς συνεργάστηκαν σε παιδικές χαρές για να δημιουργήσουν αντικείμενα από μη δομημένα υλικά. Μερικά τα πήραν σπίτι, ενώ άλλα εκτέθηκαν στον προθάλαμο του νηπιαγωγείου.
- Ο προθάλαμος έγινε εκθεσιακός χώρος – εκτός από τα έργα των παιδιών, εκθέσαμε επίσης διδακτικά παιχνίδια που έφτιαξε το επαγγελματικό μας προσωπικό.
- Συνδέσαμε το ΜΧΠ με το παράλληλο έργο Πολιτιστική Κληρονομιά της Ντόμπρνα – κάθε τάξη δημιούργησε τη δική της πολιτιστική γωνιά χρησιμοποιώντας μη δομημένα υλικά. Οι προσόψεις των χώρων παιχνιδιού αντιπροσώπευαν ιστορικά κτίρια στη Ντόμπρνα, όπως αρχοντικά, μύλους, παλιά ξενοδοχεία και το σπα. Τα παιδιά εξερεύνησαν έτσι την τοπική ιστορία και απέδειξαν τι μπορούν να επιτύχουν η φαντασία και τα ανακυκλωμένα υλικά.
- Σε συνεργασία με τη Συλλογή Αντίκων Blažič και το Σπίτι Πολιτιστικής Κληρονομιάς του κ. Πόλενεκ, τα παιδιά ανακάλυψαν πώς ήταν η ζωή στο παρελθόν και πώς έπαιζαν τα παιδιά χωρίς σύγχρονα παιχνίδια.

Κοινοποιήσαμε επίσης το έργο στα τοπικά μέσα ενημέρωσης, στο ενημερωτικό δελτίο του δήμου και σε διαδικτυακές πλατφόρμες. Στο μέλλον, σχεδιάζουμε να ανταλλάξουμε εμπειρίες με άλλα νηπιαγωγεία στη Σλοβενία και όχι μόνο.

“ Προσωπική Εμπειρία

Ως Υποδιευθυντής του Νηπιαγωγείου Ντόμπρνα, ασχολήθηκα πιο ενεργά με τον Μήνα Χωρίς Παιχνίδια μέσω του έργου Erasmus+ Μήνας Χωρίς Παιχνίδια: Καλλιέργεια της Δημιουργικότητας και της Βιωσιμότητας στους Νέους Μαθητές. Για μένα, αυτό το έργο ήταν ένα σημείο καμπής. Όχι μόνο ως υποδιευθυντής, αλλά και ως εκπαιδευτικός και ως άτομο, άρχισα να βλέπω την παιδική ηλικία, το παιχνίδι και τον ρόλο του νηπιαγωγείου με διαφορετικό τρόπο.

Συνειδητοποίησα ότι μερικές φορές το μεγαλύτερο δώρο που μπορούμε να κάνουμε σε ένα παιδί είναι ένας χώρος χωρίς οδηγίες, όπου είναι ελεύθερο να φανταστεί τον κόσμο με τον δικό του τρόπο. Ήταν μια νέα και εμπλουτιστική εμπειρία που με ενδυνάμωσε επαγγελματικά. Με ενέπνευσε ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά ανταποκρίθηκαν στο νέο περιβάλλον, ο τρόπος με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί αγκάλιασαν τον ρόλο του παρατηρητή και του συνδημιουργού και ο τρόπος με τον οποίο ολόκληρη η κοινότητα υποστήριξε την ιδέα του ανοιχτού παιχνιδιού.

Επιπλέον, η εκπαιδευτική επίσκεψη διεθνών εταίρων και η δραστηριότητα μάθησης-διδασκαλίας που πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2025 στο νηπιαγωγείο μας στο πλαίσιο του έργου Erasmus+ ήταν πραγματικά χρήσιμη και εμπνευσμένη. Έδειξε ότι τα νηπιαγωγεία μπορούν να καινοτομήσουν στην εκπαίδευση, αν το προσωπικό τολμήσει να είναι διαφορετικό, να εμπιστευτεί τα παιδιά και να εκτιμήσει τη διαδικασία περισσότερο από το αποτέλεσμα. Οι διεθνείς επισκέπτες μας εντυπωσιάστηκαν από την εφαρμογή του ΜΧΠ, τις εκθέσεις, τις πρακτικές αναστοχασμού του προσωπικού μας και την ενσωμάτωση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του παιχνιδιού στο φυσικό περιβάλλον. Το έργο ξεπέρασε το απλό παιχνίδι. Έγινε μοντέλο βέλτιστων πρακτικών στη συνεργασία, την καινοτομία και τη διαγενεακή σύνδεση.

Αυτό το έργο άνοιξε πόρτες για μελλοντική συνεργασία, ανταλλαγή πρακτικών και κοινές προσπάθειες για υψηλότερη ποιότητα προσχολικής εκπαίδευσης. Γι' αυτό μπορώ να πω ότι είμαι εξαιρετικά περήφανος για αυτήν την πρακτική και το έργο ΜΧΠ, όχι μόνο λόγω της επιτυχίας του, αλλά και λόγω του θάρρους και της ανοιχτότητας ολόκληρης της ομάδας μας. **Είμαι περήφανος για την ομάδα που αγκάλιασε την πρόκληση, για τα παιδιά που μας εξέπληξαν με τη δημιουργικότητά τους και για τους γονείς και την κοινότητα** των οποίων η υποστήριξη έδειξε ότι ένα νηπιαγωγείο δεν είναι απλώς ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα, αλλά ένα κέντρο της τοπικής ζωής.

Το πρόγραμμα «Μήνας Χωρίς Παιχνίδια» στο Νηπιαγωγείο Ντόμπρα αποδεικνύει ότι τα παιδιά δεν χρειάζονται πολλά παιχνίδια για ποιοτικό παιχνίδι. Χρειάζονται κυρίως **χρόνο, χώρο, ένα ασφαλές περιβάλλον** και ενήλικες που τα εμπιστεύονται. Μέσα από το παιχνίδι χωρίς δομημένα εργαλεία, ενισχύονται η φαντασία, η συνεργασία, η ανεξαρτησία και το εσωτερικό κίνητρο - αξίες που είναι θεμελιώδεις για την υγιή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη. Μπορούμε με υπερηφάνεια να πούμε ότι ο Απρίλιος του 2025 ήταν ένας μήνας πλούτου στο νηπιαγωγείο μας, όχι υλικού πλούτου, αλλά ανθρώπινου, δημιουργικού και κοινοτικού.

Σας ενθαρρύνω, λοιπόν, ειλικρινά να δοκιμάσετε την πρακτική του ΜΧΠ. Στην αρχή, μπορεί να σας φανεί ασυνήθιστο και ίσως να αναρωτηθείτε πώς θα αντιδράσουν τα παιδιά. Αλλά πιστέψτε με: η αντίδρασή τους θα σας συγκινήσει. Θα ανακαλύψετε πόσο ικανά είναι τα παιδιά όταν τους δίνεται ελευθερία. Πόσο δημιουργικά μπορούν να είναι μόνο με φαντασία και πόσο υπέροχα μπορεί ένα νηπιαγωγείο να γίνει κόμβος της κοινοτικής ζωής όταν ανοίγεται στον κόσμο γύρω του.

Ο Μήνας Χωρίς Παιχνίδια δεν είναι απλώς ένα έργο. **Είναι ένα ταξίδι που αλλάζει τα παιδιά, τους εκπαιδευτικούς και τις οικογένειες.** Και αν, ως προϊστάμενος νηπιαγωγείου, θέλετε να κάνετε κάτι πραγματικά ουσιαστικό για την ομάδα σας και τα παιδιά, δεν θα μετανιώσετε που επιλέξατε αυτό το μονοπάτι.

6.2 ΜΗΝΑΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΟΜΑΔΑ (1-2 ΕΤΩΝ)

Irena Cesar, Νηπιαγωγός, Νηπιαγωγείο Ντόμπρνα

Περίληψη

Το έργο «Μήνας Χωρίς Παιχνίδια» μπορεί να εφαρμοστεί με επιτυχία ακόμη και με τη μικρότερη ηλικιακή ομάδα. Μάλιστα, μπορεί να είναι ακόμη πιο εύκολο από ό,τι με τα μεγαλύτερα παιδιά λόγω της φυσικής περιέργειας και του αισθήματος θαυμασμού που έχουν τα μικρά παιδιά, μαζί με τη χαρά τους για εξερεύνηση. Ακόμα και ένα μόνο κουτί προσφέρει στην ομάδα αμέτρητες ευκαιρίες για παιχνίδι, κίνηση και αισθητηριακή ανακάλυψη – κυριολεκτικά με όλες τις αισθήσεις τους. Η αισθητηριακή αντίληψη είναι θεμελιώδης και κρίσιμη για την κατανόηση του κόσμου, ειδικά στην πρώιμη παιδική ηλικία.

Αυτό το έργο παρέχει στα παιδιά **την ευκαιρία να ξεπεράσουν τα συνηθισμένα όρια και να ανακαλύψουν νέους τρόπους παιχνιδιού και δημιουργίας.** Ταυτόχρονα, αποκαλύπτει στους ενήλικες πόσο πλούσιος και συναρπαστικός μπορεί να είναι ο κόσμος ενός παιδιού, αρκεί να τους δώσουμε χώρο και χρόνο για φαντασία. Και με την κατάλληλη προετοιμασία, τα παιδιά δεν θα χάσουν τα εμπορικά παιχνίδια. Αν και τα μικρότερα παιδιά μπορεί να μην κατανοούν ακόμη έννοιες όπως η ανακύκλωση, η φροντίδα του πλανήτη ή η μείωση των αποβλήτων, μπορούν να αρχίσουν να εσωτερικεύουν αυτές τις αξίες μέσω του παιχνιδιού με μη παραδοσιακά υλικά. Μέσα από την προσωπική εμπειρία και την εξερεύνηση, τα παιδιά μαθαίνουν ότι το παιχνίδι δεν εξαρτάται από αντικείμενα αλλά από την περιέργεια και τη φαντασία τους.

Εισαγωγή

Οποιοδήποτε αντικείμενο που μετατρέπεται σε παιχνίδι κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μπορεί να γίνει παιχνίδι. Τα μέρη του σώματος ενός παιδιού είναι τα πρώτα του παιχνίδια, ακολουθούμενα από τα κοντινά αντικείμενα. Καθώς το παιχνίδι του παιδιού εξελίσσεται, τα παιχνίδια γίνονται πιο δομημένα.

Για τα μικρότερα παιδιά, **τα παιχνίδια που κατασκευάζονται από φυσικά και άχρηστα υλικά** (χαρτί, πλαστικές συσκευασίες, επαναχρησιμοποιήσιμα υλικά) **είναι ιδιαίτερα σημαντικά επειδή:**

- ενθαρρύνουν τη φαντασία,
- πυροδοτούν τη δημιουργικότητα,
- κεντρίζουν την περιέργεια,
- είναι απλά και προσαρμόσιμα για διάφορες χρήσεις, προωθώντας περαιτέρω την ανάπτυξη,
- προσφέρουν ασφαλές και συναρπαστικές εμπειρίες,
- διεγείρουν τις αισθήσεις,
- διδάσκουν σχέσεις αιτίας-αποτελέσματος,
- βελτιώνουν τις κινητικές δεξιότητες,
- ενισχύουν την ανάπτυξη της λεπτής κινητικότητας,
- εισάγουν μαθηματικές έννοιες,
- βελτιώνουν τον χωρικό προσανατολισμό,
- εμπλουτίζουν το λεξιλόγιο,
- βελτιώνουν τη συγκέντρωση,
- ενισχύουν την αυτοεκτίμηση και την αυτοπεποίθηση.

ΒΗΜΑ ΒΗΜΑ – ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΘΕΜΑΤΑ, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΑ 1

Ημέρα 1: ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΔΩΜΑΤΙΟ

Τα παιδιά βοηθούν στην απομάκρυνση των συνηθισμένων παιχνιδιών και στην αποθήκευσή τους σε καθορισμένο χώρο, προωθώντας την υπευθυνότητα και την τάξη. Τα παιχνίδια καθαρίζονται και απολυμαίνονται για ασφαλή μελλοντική χρήση. Έχει δημιουργηθεί μια οικολογική γωνιά με απλές, επεξηγηματικές φωτογραφίες που απεικονίζουν θέματα όπως η οικολογία, τα απόβλητα και η ανακύκλωση. Τα παιδιά εξερευνούν και ονομάζουν στοιχεία σε αυτήν τη γωνιά, ενισχύοντας την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση.

Ημέρες 2–5: ΣΥΛΛΟΓΗ ΥΛΙΚΩΝ & ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΩΝ ΓΩΝΙΩΝ

Οι γονείς ενημερώνονται για τη συλλογή των υλικών μέσω email και με ειδοποίηση στον πίνακα ανακοινώσεων μπροστά από την αίθουσα παιχνιδιών. Οι εκπαιδευτικοί προετοιμάζουν τα υλικά εκ των προτέρων για ποικίλες δραστηριότητες. Τα συλλεγόμενα απόβλητα και τα φυσικά υλικά ταξινομούνται σε κουτιά και οργανώνονται σε γωνιές παιχνιδιού για να εξασφαλίζεται η εύκολη πρόσβαση. **Τα παιχνίδια φτιάχνονται με τα παιδιά κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων** ή τα φτιάχνουμε εμείς κατά τη διάρκεια των ωρών ανάπαυσης. Οι εκπαιδευτικοί παρατηρούν το αυθόρμητο παιχνίδι, με ιδιαίτερο ρόλο στην καθοδήγηση των μικρών παιδιών, που χρειάζονται ασφάλεια, αποδοχή και υποστήριξη.

Οι γωνιές του παιδότοπου περιλαμβάνουν:

- **Γωνιά Κουζίνας:** Εξοπλισμένη με συσκευασίες τροφίμων, ασφαλή σκεύη και οπτικό υλικό για συμβολικό παιχνίδι μαγειρικής.
- **Αισθητηριακή Γωνιά:** Διαθέτει αισθητηριακά μπουκάλια (με νερό, λάδι, γκλίτερ, σπόρους, άμμο) για να ηρεμούν, να ψυχαγωγούν και να αναπτύσσουν τη συγκέντρωση και την αισθητηριακή επίγνωση.
- **Γωνιά Κατασκευών:** Περιλαμβάνει κουτιά, σωλήνες, καρούλια και τουβλάκια για δημιουργική κατασκευή και ευφάνταστη χρήση.
- **Γωνιά Βιβλίων & Κουκλοθεάτρου:** Προσφέρει βιβλία, εικονογραφημένες ιστορίες, παιδικά περιοδικά και μαριονέτες για την προώθηση της γλώσσας, της αφήγησης ιστοριών και της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν ονομασία υλικών, χρόνο αφήγησης ιστοριών και παιχνίδια λογικής αλληλουχίας.

Κατά τη διάρκεια αυτής της εβδομάδας, δίνεται έμφαση στη **γλώσσα και την κοινωνική ανάπτυξη**. Τα παιδιά, ανεξάρτητα, εξερευνούν νέα υλικά . Οι εκπαιδευτικοί παρατηρούν και καθοδηγούν τη χρήση. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα μικρά παιδιά συχνά εξερευνούν χρησιμοποιώντας το στόμα και τα χέρια τους, επομένως τα αντικείμενα ενδέχεται να υποστούν ζημιά, κάτι που είναι αποδεκτό.

Αντιδράσεις των Παιδιών στην Αφαίρεση Παιχνιδιών: Τα μικρά παιδιά αλληλεπιδρούν εύκολα με αδόμητα υλικά, έλκονται από ποικίλες υφές και σχήματα. Αυτά προκαλούν περισσότερη φαντασία και δημιουργικότητα από τα τυπικά παιχνίδια. Παρατηρείται αυξημένη συνεργασία, λεκτική αλληλεπίδραση και βαθύτερο, πιο ουσιαστικό παιχνίδι.

ΕΒΔΟΜΑΔΑ 2

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΟΙΚΙΛΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Η έμφαση μετατοπίζεται στην **κίνηση και την κινητική ανάπτυξη**. Οι δραστηριότητες σε εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους δίνουν έμφαση στην ανεξάρτητη επίλυση κινητικών προκλήσεων. Ο σχεδιασμός μόνο με ανακυκλωμένα υλικά είναι πιο δύσκολος λόγω ζητημάτων ασφάλειας. Τα υλικά πρέπει να είναι σταθερά, μη αιχμηρά και ασφαλή για αναρρίχηση, άλματα και παρόμοιες εργασίες. Δίνεται προτεραιότητα σε μαλακά, ανθεκτικά και μεγάλα αντικείμενα. Μερικές φορές προστίθενται βασικά αθλητικά στηρίγματα για να διασφαλιστεί η ποιότητα και η ασφάλεια.

Δημοφιλείς δραστηριότητες:

- Εισαγωγή ρολών στις τρύπες κουτιών για βελτίωση της λαβής και του συντονισμού,
- Ελαστικές ταινίες για προκλήσεις εμποδίων, Αισθητηριακά μαξιλαράκια για ρίψη και στόχευση, Μεγάλο τούνελ για μπουσούλημα,
- Ζάρια κίνησης για κινήσεις ζώων, γιόγκα, κινήγι χρωμάτων,
- Παιχνίδια ισορροπίας χρησιμοποιώντας κουτιά (π.χ. «περπάτημα αρκούδας»), μαξιλαράκια σε κεφάλια, γραμμές για περπάτημα.
- Αυτά τα παιχνίδια προσφέρουν κίνηση, συνεργασία και χαρούμενη εξερεύνηση του χώρου και των υλικών.

ΕΒΔΟΜΑΔΑ 3

ΕΣΤΙΑΣΤΕ ΣΤΙΣ ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ

Η τρίτη εβδομάδα αναδεικνύει τη **φύση μέσα από τις αισθήσεις και την τέχνη**, οι οποίες είναι αλληλένδετες. Τα παιδιά εξερευνούν τα φυσικά υλικά αγγίζοντας, μυρίζοντας, παρατηρώντας και συγκρίνοντας υφές όπως φλοιό, βρύα και φύλλα, σε εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους.

Οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν:

- Αισθητηριακά κουτιά και μονοπάτια,
- Ταξινόμηση φυσικών αντικειμένων,
- Μυστηριώδη κουτιά για ανακάλυψη μέσω αφής,
- Περίπατους στη φύση.

Αυτά ενθαρρύνουν την περιέργεια, τη συγκέντρωση και τον σεβασμό για τη ζωντανή και τη μη ζωντανή φύση.

Στην τέχνη, τα παιδιά εκφράζονται μέσα από:

- Σμίλευση και ζύμωμα ζύμης από κέρι και αλάτι,
- Αποτυπώματα με τραχιά ανακυκλωμένα αντικείμενα,
- Δημιουργία κολάζ από χαρτί (ενίσχυση της δημιουργικότητας, των κινητικών δεξιοτήτων και της σύνθεσης).

Στη μουσική, τραγουδούν παιδικά τραγούδια με αυτοσχέδια όργανα (π.χ. κουδουνίστρες και ξυλάκια), αναπτύσσοντας την ακοή, τον ρυθμό και τη χαρά της ομαδικής μουσικής δημιουργίας. Τα παιδιά ανακαλύπτουν ότι τα αισθητηριακά μπουκάλια μπορούν να δημιουργήσουν μουσική.

Στον χορό, τα παιδιά χρησιμοποιούν κασκόλ για να εκφράσουν συναισθήματα και να κινηθούν με τη μουσική, ενισχύοντας την αντίληψη του χώρου και τη σύνδεση με τους άλλους.

Στο θέατρο, παίζουν ρόλους με χειροποίητες μαριονέτες, εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιο, τη φαντασία και τις διαπροσωπικές σχέσεις.

ΕΒΔΟΜΑΔΑ 4

ΧΡΗΣΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ

Αυτή η εβδομάδα επικεντρώνεται στα **μαθηματικά και στην ανάπτυξη της λεπτής κινητικότητας**.

Δραστηριότητες:

- Ταξινόμηση υλικών κατά χρώμα,
- Σύγκριση ποσοτήτων,
- Αντιστοίχιση αντικειμένων με κουκκίδες σε ένα «Παιχνίδι Χελώνας»,
- Παιχνίδια μνήμης για οπτική ανάκληση.

Για να συνδέσετε τα μαθηματικά με τις λεπτές κινητικές δεξιότητες:

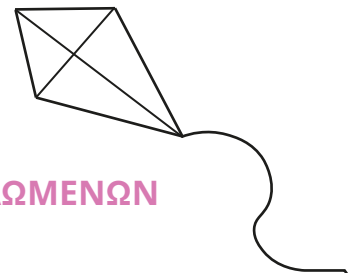
- Γέμισμα χαρτονένιων ρολών με καλαμπόκι για τη δημιουργία ενός φυλλώματος δέντρου (ακρίβεια και ανθεκτικότητα), Γέμισμα μπουκαλιών και δοχείων με κουκουνάρια, πέτρες ή ξηρούς καρπούς,
- Τοποθέτηση φουντών σε χαρτοκιβώτια αυγών στο "Βοηθήστε τις μέλισσες να γεμίσουν την κυψέλη με γύρη".

Όλες οι δραστηριότητες είναι ασφαλείς, ενδιαφέρουσες και έχουν σχεδιαστεί για να αναπτύσσουν την μέτρηση, τη σύγκριση και τον συντονισμό των χεριών με έναν παιχνιδιάρικο, φυσικό τρόπο.

Προσπαθούμε να διοργανώνουμε όσο το δυνατόν περισσότερες δραστηριότητες σε εξωτερικούς χώρους, μεταφέροντάς τις από την αίθουσα παιχνιδιού στην παιδική χαρά. Τα μικρά παιδιά χρειάζονται επανάληψη, επομένως οι αλλαγές στον χώρο προσθέτουν ενδιαφέρον και ποικιλία. Έτσι, το παιχνίδι με ανακυκλωμένα υλικά γίνεται ακόμα πιο δημιουργικό και πλούσιο.

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΗ ΧΡΗΣΗ ΑΝΑΚΥΚΛΩΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΕΊΝΑΙ ΚΑΘΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ.

Η δημιουργικότητα βοηθά στην αναγνώριση των δυνατοτήτων για παιχνίδια και μάθηση σε συνηθισμένα ή πεταμένα αντικείμενα. Αντί να βασίζονται σε αγορασμένα και υψηλής κατασκευής παιχνίδια, οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν χαρτόνι, ύφασμα, μπουκάλια, κουμπιά, κουκουνάρια κ.λπ. για να δημιουργήσουν αναπτυξιακά εργαλεία που είναι ενδιαφέροντα και ταυτόχρονα ενθαρρυντικά για τα παιδιά. **Αυτό καλλιεργεί όχι μόνο το περιβάλλον αλλά και τη φαντασία, την ευρηματικότητα και την ικανότητα των παιδιών να βλέπουν τον κόσμο διαφορετικά** - προωθώντας τη βιωσιμότητα και δείχνοντας ότι το νέο δεν είναι πάντα απαραίτητο. Το μόνο που χρειάζεται είναι ανοιχτό μυαλό και λίγη φαντασία.

Η Προσωπική μου Άποψη για το Σχέδιο

Υποστηρίζω και εφαρμόζω την πρακτική του Μήνα Χωρίς Παιχνίδια επειδή φέρνει τα παιδιά πιο κοντά στην ουσία του παιχνιδιού - φαντασία, εξερεύνηση και σύνδεση. Μέσω αυτής της προσέγγισης, έχω δει πώς τα παιδιά, ειδικά στην πρώτη ηλικιακή ομάδα, έλκονται φυσικά από ανοιχτά υλικά που διεγείρουν τις αισθήσεις και τη δημιουργικότητά τους. Χωρίς τη δομή και τις προσδοκίες των εμπορικών παιχνιδιών, το παιχνίδι τους γίνεται πλουσιότερο, πιο συνεργατικό και πιο ουσιαστικό.

Αυτό που έμαθα από αυτή την εμπειρία είναι ότι τα παιδιά δεν χρειάζονται πολύπλοκα ή ακριβά παιχνίδια για να ασχοληθούν ή να αναπτύξουν βασικές δεξιότητες. Στην πραγματικότητα, με λιγότερους αντιπερισπασμούς και περισσότερα φυσικά, για πέταμα ή ανακυκλωμένα υλικά, δείχνουν μεγαλύτερη περιέργεια, επιμονή και εφευρετικότητα. Βρίσκουν χαρά σε απλά αντικείμενα - ένα χαρτόκουτο γίνεται σήραγγα, κουζίνα ή τύμπανο. **Η επικοινωνία, η επίλυση προβλημάτων και οι κοινωνικές τους αλληλεπιδράσεις αναπτύσσονται επίσης με εκπληκτικούς τρόπους.**

Αυτή η πρακτική έχει επίσης εμβαθύνει τον ρόλο μου ως εκπαιδευτικό. Με προκαλεί να είμαι πιο συνειδητός και δημιουργικός στον σχεδιασμό του περιβάλλοντος και των δραστηριοτήτων. Μου υπενθυμίζει να παρατηρώ περισσότερο, να παρεμβαίνω λιγότερο και να εμπιστεύομαι την ικανότητα του παιδιού να ηγηθεί του δικού του μαθησιακού ταξιδιού.

Συστήνω αυτήν την προσέγγιση και σε άλλους εκπαιδευτικούς, επειδή προάγει τη βιωσιμότητα, τη δημιουργικότητα και μια βαθύτερη κατανόηση της ανάπτυξης του παιδιού. Μειώνει την εξάρτηση από καταναλωτικά αγαθά και ενθαρρύνει μια νοοτροπία επινοητικότητας και περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, τόσο για τους εκπαιδευτικούς όσο και για τα παιδιά από μικρή ηλικία. Το πιο σημαντικό, επαναφέρει τη μαγεία της παιδικής ηλικίας, όπου οτιδήποτε μπορεί να είναι κάτι, και κάθε μέρα προσφέρει μια νέα περιπέτεια στη μάθηση μέσω του παιχνιδιού.

6.3 ΜΗΝΑΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΟΜΑΔΑ 5-6 ΕΤΩΝ

Mojca Krajšek, Νηπιαγωγός, Νηπιαγωγείο Ντόμπρα

Περίληψη

Το σχέδιο «Μήνας Χωρίς Παιχνίδια» υλοποιείται για περισσότερα από 10 χρόνια σε επίπεδο νηπιαγωγείου. Ξεκίνησε με δραστηριότητες που σχετίζονται με την προστασία της Γης και αργότερα επεκτάθηκε στην οικολογία και τη βιωσιμότητα. Με την πάροδο των ετών, παρατηρήσαμε ότι τα παιδιά έπαιζαν όλο και λιγότερο με φυσικά υλικά και παρουσίαζαν μείωση στη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους. Στα σύγχρονα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, το συμβολικό και κοινωνικό παιχνίδι γίνεται όλο και λιγότερο συχνό. Τα παιδιά είναι λιγότερο πιθανό να συμμετέχουν αυθόρμητα σε συνεργατικό παιχνίδι και εμφανίζουν μειωμένη ευφάνταστη σκέψη και δημιουργική έκφραση.

Ένας από τους κύριους παράγοντες που συμβάλλουν είναι η κυρίαρχη χρήση βιομηχανικά κατασκευασμένων, λειτουργικά περιορισμένων παιχνιδιών. Αυτά τα παιχνίδια είναι συχνά ενός σκοπού, βασισμένα σε προκαθορισμένα σενάρια χρήσης και δεν επιτρέπουν την ανοιχτή εξερεύνηση, τον αυτοσχεδιασμό ή την ανάληψη διαφορετικών κοινωνικών ρόλων. Ως αποτέλεσμα, το παιχνίδι των παιδιών τείνει να περιστρέφεται γύρω από την επανάληψη σταθερών μοτίβων, γεγονός που εμποδίζει την ανάπτυξη αποκλίνουσας σκέψης, συμβολικού παιχνιδιού και κοινωνικών δεξιοτήτων - όλα απαραίτητα για την ολιστική ανάπτυξη.

Αφαιρώντας βιομηχανικά και εμπορικά παιχνίδια από την αίθουσα παιχνιδιών, τα παιδιά ενθαρρύνονται να εξερευνούν, να δημιουργούν και να μαθαίνουν χρησιμοποιώντας φυσικά και ανακυκλωμένα υλικά. **Το σχέδιο βοηθά τα παιδιά να κατανοήσουν τη σημασία της βιωσιμότητας, της μείωσης των αποβλήτων και της ανακύκλωσης μέσω πρακτικής μάθησης και ευφάνταστου παιχνιδιού.**

Διάρκεια: 1 μήνας με καθημερινές δραστηριότητες και εβδομαδιαία θέματα.

Μαθησιακοί στόχοι:

- Να ενθαρρύνουμε τα παιδιά να χρησιμοποιούν τη δημιουργικότητά τους στην κατασκευή παιχνιδιών και να παίζουν με αντικείμενα από φυσικά και ανακυκλωμένα υλικά.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων μέσω της δημιουργίας και του παιχνιδιού με μη παραδοσιακά υλικά.
- Να καθιερώσουμε συνήθειες μείωσης, επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης στην καθημερινή ζωή.
- Να ενισχυθούν οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και η ομαδική εργασία μεταξύ των παιδιών μέσω ομαδικών έργων και παιχνιδιού.
- Να παρέχουμε αισθητηριακές εμπειρίες χρησιμοποιώντας μια ποικιλία φυσικών υλικών.

Υλικά:

- Ανακυκλωμένα υλικά (χαρτόνι, πλαστικά μπουκάλια, κουμπιά, υπολείμματα υφασμάτων)
- Φυσικά υλικά (ξύλα, φύλλα, κουκούτσια, σπόροι)
- Είδη τέχνης, Οπτικά βοηθήματα, Δοχεία διαλογής
- Βασικά εργαλεία (σφυριά, καρφιά, σπάγκος)
- Εργαλεία κηπουρικής (σπόροι, χώμα, γλάστρες)
- Βιβλία αφήγησης ιστοριών και μαριονέτες

Οφέλη από το παιχνίδι με μη δομημένα, απόβλητα και φυσικά υλικά:

- Ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία.
- Αναπτύσσει την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων και την κριτική σκέψη.
- Διεγείρει την αισθητηριακή και κινητική ανάπτυξη.
- Ενισχύει τις κοινωνικές δεξιότητες και τη συνεργασία.
- Υποστηρίζει τη βιώσιμη σκέψη.
- Ενισχύει το εσωτερικό κίνητρο και την παρατεταμένη συμμετοχή στο παιχνίδι.
- Πρωθεί το συμβολικό παιχνίδι και την ανάληψη ρόλων.

ΒΗΜΑ ΒΗΜΑ – ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΘΕΜΑΤΑ, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Αυτό είναι μόνο ένα παράδειγμα του πώς μπορεί να εφαρμοστεί ο Μήνας Χωρίς Παιχνίδια. Προσαρμόστε τον στη δική σας ομάδα με βάση τις ανάγκες και τις ικανότητες των παιδιών σας. Συνεργαστείτε με τα παιδιά και επιτρέψτε τους να καθοδηγήσουν τη διαδικασία. Αυτό αυξάνει το κίνητρο και την ενεργό συμμετοχή. Ο ρόλος σας είναι να παρατηρείτε και να στηρίζετε την εξερεύνησή τους.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

Δραστηριότητες Σχεδιασμού:

- Εκπαιδευτικές ομάδες εντός κάθε ομάδας.
- Επαγγελματική ομάδα για μεγαλύτερες ηλικίες.
- Όλο το διδακτικό προσωπικό του νηπιαγωγείου.

Συλλογή Υλικών:

- Ενημερωτική επιστολή προς τους γονείς. Όλο το διδακτικό προσωπικό του νηπιαγωγείου.
- Συζήτηση με τα παιδιά· ζητήστε τους να φέρουν ανακυκλωμένα, φυσικά και άχρηστα υλικά από το σπίτι. Συνεργασία με τοπικές εταιρείες που παράγουν χρήσιμα απόβλητα (π.χ. τυπογραφεία, καταστήματα, ράφτες).

Προετοιμασία Υλικού:

- Εργαστήρια για γονείς (π.χ. κατασκευή παιχνιδιών, μαριονετών).
- Εργαστήρια για παπούδες και γιαγιάδες. Οι εκπαιδευτικοί προδιαλέγουν και προετοιμάζουν το υλικό.

Προετοιμασία του Χώρου Παιχνιδιού:

- Συζητήστε με τα παιδιά για το τι σημαίνει ο Μήνας Χωρίς Παιχνίδια και γιατί είναι σημαντικός.
- Καθαρίστε και αποθηκεύστε όλα τα συνηθισμένα παιχνίδια μαζί με τα παιδιά.
- Καθαρίστε και προετοιμάστε το δωμάτιο για νέα υλικά.

ΕΒΔΟΜΑΔΑ 1

ΗΜΕΡΑ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- Δείξτε βίντεο και εικόνες σχετικά με τα απόβλητα, την ανακύκλωση και τη βιωσιμότητα.
- Συζητήστε τι γνωρίζουν ήδη τα παιδιά και οικοδομήστε τη γνώση από το γνωστό στο άγνωστο.
- Διαβάστε βιβλία ή παρουσιάστε μια κουκλοθέατρο βασισμένη σε ιστορίες σχετικά με την οικολογία.
- Εξηγήστε τους στόχους και τις προγραμματισμένες δραστηριότητες για ολόκληρο τον μήνα.

ΗΜΕΡΕΣ 2-5: ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΧΩΡΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

- Οργανώστε το υλικό ανά κατηγορία για ευκολότερη πρόσβαση.
- Δημιουργήστε γωνιές παιχνιδιού ρόλων με τα παιδιά.
- Αφήστε τα παιδιά να χειρίζονται και να εξερευνούν διάφορα υλικά.
- Εισάγετε την έννοια του διαχωρισμού, της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης των αποβλήτων.
- Δημιουργήστε αισθητηριακές διαδρομές χρησιμοποιώντας τα διαθέσιμα υλικά.

ΕΒΔΟΜΑΔΑ 2

ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝΤΑΣ ΚΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΩΝΤΑΣ

- Ξεκινήστε από τις επιθυμίες των παιδιών – ποια παιχνίδια τους λείπουν και πώς θα μπορούσαν να τα φτιάξουν.
- Ενθαρρύνετε τα να δημιουργήσουν τα αγαπημένα τους παιχνίδια από τα υλικά που έχουν συλλέξει.
- Προσφέρετε υποστήριξη και καθοδήγηση καθώς εξερευνούν διαφορετικές μεθόδους κατασκευής.
- Τα παιδιά φτιάχνουν έργα τέχνης από φυσικά και ανακυκλώσιμα υλικά.

ΕΒΔΟΜΑΔΑ 3

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΜΑΘΗΣΗΣ

- Εισάγετε εκπαιδευτικά παιχνίδια φτιαγμένα από ανακυκλωμένα υλικά (π.χ. παιχνίδια ταξινόμησης, παιχνίδια αντιστοίχισης, παιχνίδια μνήμης).
- Χρησιμοποιήστε παιχνίδια για να διδάξετε αριθμούς, σχήματα και χρώματα.
- Δημιουργήστε εργαλεία μάθησης που ευαισθητοποιούν το κοινό σχετικά με τη βιωσιμότητα και την οικολογία.

ΕΒΔΟΜΑΔΑ 4

ΕΞΕΡΕΥΝΩΝΤΑΣ ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΕ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΩΡΟ

- Εξερευνήστε τη φύση.
- Διαβάστε βιβλία/ηλεκτρονικά βιβλία ή χρησιμοποιήστε μαριονέτες για αφήγηση ιστοριών με περιβαλλοντικά θέματα.
- Μάθετε για τους κύκλους ζωής των ζώων και των φυτών.
- Επισκεφθείτε έναν χώρο συλλογής οικολογικών απορριμμάτων.

ΣΥΝΟΨΗ:

- Ταξινομήστε τα υλικά και απορρίψτε τα σωστά.
- Αποθηκεύστε τα υλικά που μπορούν ακόμα να επαναχρησιμοποιηθούν.
- Οργανώστε μια έκθεση με παιδικά έργα τέχνης.
- Τα παιδιά παίρνουν μερικές από τις δημιουργίες τους στο σπίτι.
- Ενημερώστε τους γονείς.
- Προετοιμάστε την αίθουσα παιχνιδιού για τον νέο μήνα.

ΒΑΣΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Γλώσσα: Ενθάρρυνση της ηθικής και δεοντολογικής έκφρασης, καθώς και της ανάπτυξης της μη λεκτικής επικοινωνίας.

Μαθηματικά: Ανάπτυξη λογικής σκέψης, ταξινόμησης και αναγνώρισης μοτίβων.

Τέχνη: Χρήση ποικιλίας τεχνικών και υλικών για την ενίσχυση της δημιουργικότητας και της καλλιτεχνικής έκφρασης.

Φύση: Προώθηση μιας σεβαστής στάσης απέναντι στην έμβια και άβια φύση και κατανόηση της σημασίας των αποβλήτων και της ανακύκλωσης.

Κίνηση: Αύξηση της επίγνωσης του σώματος, ενθάρρυνση της χαλαρής κίνησης και ανάπτυξη κινητικών δεξιοτήτων.

Κοινωνία: Ενθάρρυνση της συνεργασίας, της ασφαλούς συμπεριφοράς και της κατανόησης της λειτουργίας μιας κοινότητας.

“ Η Προσωπική μου Άποψη για το Σχέδιο

Υλοποιώ αυτό το έργο εδώ και πολλά χρόνια. Ήμουν μέλος της ομάδας που μεγάλωσε παράλληλα με την ιδέα. Προσωπικά, η βιωσιμότητα και η οικολογία είναι στενά συνδεδεμένες με τη φιλοσοφία ζωής μου, γι' αυτό και αυτό το θέμα μου έχει γίνει πολύ αγαπητό και επαγγελματικά. Ομολογώ ότι στην αρχή ήταν μια μεγάλη πρόκληση να φέρω το θέμα πιο κοντά στα παιδιά και στους γονείς. **Το κλειδί είναι να ξεκινήσουμε από τα παιδιά - τις επιθυμίες, τα ενδιαφέροντα και τις ιδέες τους.** Μόνο τότε γίνονται ενεργοί συμμετέχοντες, πρόθυμοι να εξερευνήσουν, να ανακαλύψουν και να παίξουν. Όλα αυτά τα μικρά βήματα τα οδηγούν στον μεγάλο κόσμο - και εμείς είμαστε εδώ για να τα καθοδηγήσουμε. Αυτή, άλλωστε, είναι η αποστολή μας.

“ Γνώμες Γονέων για το Σχέδιο «Μήνας Χωρίς Παιχνίδια»

«Ως μητέρα ενός παιδιού που φοιτά στο Νηπιαγωγείο Ντόμπρα, είμαι πραγματικά εντυπωσιασμένη με το σχέδιο «Μήνας Χωρίς Παιχνίδια». Το βρίσκω εξαιρετικά καινοτόμο και πολύ επίκαιρο για τον σημερινό κόσμο. Ο γιος μου γυρίζει σπίτι γεμάτος ενθουσιασμό, μοιράζοντας ιστορίες για όλες τις συναρπαστικές δραστηριότητες που έκαναν στο νηπιαγωγείο - πώς έφτιαχναν μαζί παιχνίδια, εξερευνούσαν τη φύση και δημιουργούσαν πράγματα από υλικά που διαφορετικά θα πετιόντουσαν. Το σχέδιο δεν επηρέασε μόνο τον ίδιο, αλλά και ολόκληρη την οικογένειά μας.»

Στο σπίτι, έχουμε αρχίσει να διαχωρίζουμε τα απόβλητα με μεγαλύτερη επιμέλεια, καθώς ο γιος μας μας υπενθυμίζει πλέον πόσο σημαντικό είναι αυτό για το περιβάλλον. Επίσης, συχνά προτείνει ιδέες για το πώς θα μπορούσαμε να επαναχρησιμοποιήσουμε ορισμένα απόβλητα - για παράδειγμα, μετατρέποντας τις συσκευασίες σε κουτιά αποθήκευσης ή φτιάχνοντας μαριονέτες από παλιά υφάσματα. Μου αρέσει που αυτό το σχέδιο ενθαρρύνει τη φαντασία, τη δημιουργικότητα και ταυτόχρονα ενισχύει την περιβαλλοντική συνείδηση από μικρή ηλικία. Κατά τη γνώμη μου, δραστηριότητες σαν κι αυτή είναι απαραίτητες για τη διαμόρφωση υπεύθυνων και στοχαστικών ατόμων. Τα ειλικρινή μου συγχαρητήρια σε όλη την ομάδα του νηπιαγωγείου για την τόσο εξαιρετική εφαρμογή!

«Το σχέδιο «Μήνας Χωρίς Παιχνίδια» είναι φρέσκο, ευφάνταστο και παιδαγωγικά πολύ ισχυρό. Εκτιμώ πραγματικά το γεγονός ότι οι δάσκαλοι βρίσκουν νέους τρόπους για να ενθαρρύνουν τα παιδιά να σκέφτονται δημιουργικά και να αναπτύσσουν μια υπεύθυνη στάση απέναντι στο περιβάλλον. Η κόρη μου μου υπενθυμίζει συχνά τι μπορούμε να κάνουμε για τον πλανήτη μας - από τον σωστό διαχωρισμό των απορριμμάτων μέχρι τη μείωση της περιττής κατανάλωσης. Έπρεπε να ελέγξουμε ξανά και ξανά τη ρουτίνα ανακύκλωσής μας περισσότερες από μία φορές, επειδή τώρα ξέρει ακριβώς πού ανήκει το καθετί. Αυτό που με γοήτευσε περισσότερο ήταν όταν μου έδειξε μερικά από τα παιχνίδια, έπαιζαν σε εξωτερικούς χώρους χρησιμοποιώντας φυσικά υλικά. Μου έμαθε ακόμη και πώς τα κουκουνάρια, τα βότσала ή τα ξυλάκια μπορούν να μετατραπούν σε ένα διασκεδαστικό παιχνίδι - και σαφώς απόλαυσε κάθε στιγμή. Για μένα, το μεγαλύτερο σημάδι της επιτυχίας του έργου είναι ότι τα παιδιά φέρνουν αυτές τις αξίες στο σπίτι και αρχίζουν να τις εφαρμόζουν στην καθημερινή ζωή. Ευχαριστώ όλους όσους συμμετείχαν σε αυτό το έργο για την τόσο ισχυρή επίδραση που έχουν - όχι μόνο στα παιδιά, αλλά και σε εμάς τους γονείς.»

Ανατροφοδότηση των παιδιών

«Μου άρεσε όταν μπορούσαμε να καρφώνουμε καρφιά με το σφυρί όπως ο μπαμπάς στο σπίτι.»

«Μου άρεσε όταν εγώ και ο Αντρέι φτιάξαμε ένα πραγματικό αυτοκίνητο και ο δάσκαλος μας επέτρεψε να κάνουμε αγώνες στην παιδική χαρά.»

«Όλοι πρέπει να φροντίζουμε τη Γη, για να μην αρρωστήσει, γιατί ούτε εμένα μου αρέσει να αρρωσταίνω.»

7. ΜΗΝΑΣ ΧΩΡΙΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΣΜΕΤΕΡΛΙΝΓΚ (ΑΥΣΤΡΙΑ)

Το καλύτερο ήταν ότι τα σκεφτόμασταν όλα μόνοι μας. Κάθε μέρα παίζαμε διαφορετικά παιχνίδια. Και φτιάχναμε ένα σπίτι από κουτιά. (Ένα παιδί από το Νηπιαγωγείο Ντόμπρνα)

Elvira Lhotka, διευθύντρια του χώρου

Πληροφορίες για το Νηπιαγωγείο

- Δίγλωσσο ιδιωτικό νηπιαγωγείο Σμέτερλινγκ Ντόρνμπαχ (Βιέννη)
- 2 ομάδες νηπίων με 15 παιδιά η καθεμία, ηλικίας 1-3 ετών,
- 1 οικογενειακή ομάδα με 20 παιδιά, ηλικίας 2-6 ετών,
- 1 ομάδα νηπιαγωγείου με 25 παιδιά, ηλικίας 3-6 ετών,
- 15 μέλη του προσωπικού φροντίζουν τα 75 παιδιά που τους έχουν εμπιστευτεί.

Σημείο Εκκίνησης και Κίνητρο

Το καλοκαίρι του 2023, παρατηρήσαμε ότι τα παιδιά χειρίζονταν παιχνίδια και διάφορα υλικά παιχνιδιού στις ομάδες αρκετά απρόσεκτα. Πολλά ήταν σπασμένα και κάποια βιβλία δεν μπορούσαν πλέον να χρησιμοποιηθούν ή να επισκευαστούν. Ως οργανισμός, το Σμέτερλινγκ εργάζεται πάνω σε θέματα που σχετίζονται με το Αυστριακό Περιβαλλοντικό Σήμα και έχουμε θέσει ως στόχο να γίνουμε σταδιακά πιο συνειδητοί και βιώσιμοι στην αλληλεπίδρασή μας με το περιβάλλον και τους διαθέσιμους πόρους. Αυτός ήταν ένας βασικός λόγος για την επιλογή του νηπιαγωγείου χωρίς παιχνίδια.

Ένα άλλο κίνητρο για αυτό το σχέδιο ήταν η καλοκαιρινή περίοδος, κατά την οποία χρειάστηκε να υποστηρίξουμε τα παιδιά και να προετοιμάσουμε τον χώρο και την ιδέα για την επερχόμενη χρονιά του νηπιαγωγείου. Σχεδιάσαμε να περάσουμε 8 εβδομάδες με τα παιδιά σε μια περίοδο χωρίς παιχνίδια, δίνοντάς τους χώρο για δημιουργικότητα και κοινωνική αλληλεπίδραση και για να προετοιμαστούν μαζί για την επερχόμενη χρονιά. **Θέλαμε τα παιδιά να ολοκληρώσουν συνειδητά τη χρονιά του νηπιαγωγείου και στη συνέχεια να υποδεχτούν τη νέα χρονιά σε ένα περιβάλλον που θα είχε προετοιμάσει από κοινού.**

Στόχοι & Ικανότητες

Οι **στόχοι** που θέσαμε για την περίοδο χωρίς παιχνίδια ήταν:

- Προώθηση της δημιουργικότητας,
- Αναγνώριση ότι η χαρά στη δραστηριότητα δεν απαιτεί αγορά παιχνιδιών,
- Ανάπτυξη δικών τους ιδεών χωρίς συνεχή καθοδήγηση από ενήλικες,
- Βελτίωση της επικοινωνίας, καθώς το μη προκατασκευασμένο παιχνίδι και τα υλικά ανοιχτού τύπου έχουν περισσότερες απαιτήσεις
- Αλληλεπίδραση με άλλα παιχνίδια, εκτός από αυτά με προκαθορισμένο σκοπό και κανόνες,
- Το να βαριέσαι και να βιώνεις ότι κάτι νέο μπορεί να αναδυθεί από την πλήξη,
- Να τελειώνεις το νηπιαγωγείο συνειδητά και να αρχίζεις μια νέα χρονιά.

Οι **ικανότητες των παιδιών** που πρέπει να αναπτυχθούν και να ενισχυθούν περιλαμβάνουν:

- Να μάθουν να δημιουργούν και να εφαρμόζουν τις δικές τους ιδέες.
- Να μάθουν να επινοούν παιχνίδια με άλλα παιδιά.
- Η απόκτηση ποικίλων εμπειριών με δημιουργικά υλικά (χρώματα, χαρτόνια, ξυλάκια, πηλό κ.λπ.).
- Η συνειδητοποίηση ότι χρειάζεται χρόνος και υπομονή για να εξελιχθούν τα πράγματα (εργασία προσανατολισμένη στη διαδικασία).
- Να είσαι δημιουργικά ενεργός χωρίς την καθοδήγηση ενηλίκων (και να συνειδητοποιείς ότι αυτό είναι εφικτό).

Προετοιμασία

Αφού αποφασίσαμε να εφαρμόσουμε το έργο «Νηπιαγωγείο χωρίς παιχνίδια», ενημερώσαμε τους γονείς για την ιδέα και το σχέδιο στη συνάντηση με τους γονείς τον Σεπτέμβριο του 2023.

Τον Ιούνιο του 2024, στείλαμε ένα email στους γονείς ζητώντας βοήθεια για να φέρουν υλικά πολλαπλών χρήσεων, όπως χαρτόνι, ξυλάκια, καπάκια, χαρτονένια σωληνάρια κ.λπ.

Μία εβδομάδα πριν από την έναρξη, ρωτήσαμε τα παιδιά για τις ιδέες τους σχετικά με το νηπιαγωγείο χωρίς παιχνίδια κατά τη διάρκεια του καθημερινού πρωινού κύκλου.

Στις αρχές Ιουλίου 2024, ξεκινήσαμε τον καθαρισμό και την επισκευή των παιχνιδιών με τα παιδιά και στη συνέχεια τα μεταφέραμε στο βοηθητικό μας κτίριο. Υιοθετήθηκαν διαφορετικές προσεγγίσεις, για παράδειγμα, μια ομάδα συσκεύασε όλα τα παιχνίδια σε κουτιά και τα «έστειλε» σε διαφορετικές περιοχές (στη Σελήνη, στο Έβερεστ κ.λπ.), ενώ μια άλλη ομάδα επέλεγε με δημοκρατικό τρόπο υλικά από έναν χώρο παιχνιδιού καθημερινά.

11.5

Τις επόμενες εβδομάδες, τα παιδιά έπαιξαν με υλικά πολλαπλών χρήσεων, όπως κουβέρτες, υλικά δημιουργίας, υφάσματα, σπάγκους, φυσικά υλικά, χαρτόνια, δοχεία γιαουρτιού, νερό, πλαστικά μπουκάλια κ.λπ. Επιπλέον, οι ομάδες έκαναν περισσότερες εκδρομές στη φύση και στο κοντινό περιβάλλον.

Ίσως το πιο αξιοσημείωτο είναι ότι **πολλά παιδιά άρχισαν να συνειδητοποιούν**, συχνά για πρώτη φορά, ότι υπήρχαν πολύ περισσότερα υλικά και είδη τέχνης διαθέσιμα από ό,τι νόμιζαν αρχικά. Όπως το έθεσε ένα αγόρι: *Δεν ήξερα ότι είχαμε χάντρες.*

Δημιούργησαν πολύχρωμα φίλτρα και φιγούρες από πηλό, έχτισαν μαρμάρινες διαδρομές από χαρτόνι, έφτιαξαν νησιά πειρατών, κρυψώνες, σήραγγες κ.λπ. Το χαρτόνι χρησιμοποιήθηκε για να δοκιμάσουν διαφορετικές τεχνικές ζωγραφικής, με μερικά παιδιά να κάθονται μέσα στα κουτιά για να τα διακοσμήσουν από μέσα. Πύργοι χτίστηκαν από καπέλα, και σκάλες χρησιμοποιώντας πέτρες.

Προετοιμαζόμενοι για την επερχόμενη χρονιά του νηπιαγωγείου, **συναρμολογήσαμε μαζί έπιπλα**, όπου τα παιδιά έμαθαν ότι απαιτείται μια συγκεκριμένη σειρά και υπομονή. Έμαθαν επίσης πώς να χειρίζονται εργαλεία όπως κλειδιά Άλεν και κατσαβίδια.

Ήταν σημαντικό για εμάς τα παιδιά να μπορούν να δημιουργήσουν και να εφαρμόσουν όσο το δυνατόν περισσότερες ιδέες, κάτι που στην αρχή ήταν δύσκολο για κάποιους από το προσωπικό και κάποια παιδιά.

Μερικοί γονείς ήταν επίσης αρχικά επιφυλακτικοί. Ως εκ τούτου, **καταγράψαμε τη διαδικασία στην είσοδο και αναρτήσαμε ανακοινώσεις στις αντίστοιχες αίθουσες των τμημάτων.**

Συμπέρασμα

Στα τέλη Αυγούστου, τα παιχνίδια που αφαιρέθηκαν στην αρχή της εφαρμογής του έργου “χωρίς παιχνίδια” επιστράφηκαν μαζικά στα τμήματα. Τα παιδιά συζήτησαν πού θα τοποθετούσαν και θα αποθηκεύσουν αυτά τα παιχνίδια στην αίθουσα παιχνιδιού για μελλοντική χρήση. Στη συνέχεια, τα παιδιά ρωτήθηκαν πώς ήθελαν να γιορτάσουν το τέλος. Αποφασίστηκε να γίνει ένα αποχαιρετιστήριο πάρτι παγωτού με σπιτικό παγωτό.

Τέλος, οι γονείς ερωτήθηκαν μέσω μέιλ σχετικά με τις εντυπώσεις τους από το έργο.

Αναστοχασμός

Οι στόχοι μας επιτεύχθηκαν. Παρατηρήσαμε ότι **τα παιδιά ήταν πιο δημιουργικά** κατά την περίοδο του νηπιαγωγείου χωρίς παιχνίδια και ότι **οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις βελτιώθηκαν** χάρη στις πολλές διαδικασίες διαπραγμάτευσης.

Οι εκπαιδευτικοί βρήκαν ευκολότερο να παρατηρούν όταν η προσοχή τους ήταν αποκλειστικά στα παιδιά παρά στις δραστηριότητες που προσφέρονταν. Υπήρξαν περισσότερες συζητήσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών και ο αναστοχασμός σχετικά με τις διαδικασίες κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου αντιμετωπίστηκε θετικά από όλους. Μείναμε ικανοποιημένοι που όλα πήγαν καλά, όπως τα είχαμε σχεδιάσει.

Τι έχουμε μάθει;

- Οι διαδικασίες προσαρμογής κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου είναι κάπως πιο δύσκολες.
- Τα παιδιά που έχουν συνηθίσει να καθοδηγούνται και να ενθαρρύνονται στο σπίτι χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να εξελιχθούν ώστε να παίξουν ανεξάρτητα, με δική τους πρωτοβουλία.
- Στους εκπαιδευτικούς, γίνεται ευκολότερο να παρατηρούν τι απασχολεί τα παιδιά. Ταυτόχρονα, δεν είναι γνώριμο να κάνουν ένα βήμα πίσω από έναν ενεργό ρόλο και να υιοθετήσουν έναν υποστηρικτικό, παρατηρητικό ρόλο.
- Τα μικρά παιδιά χρειάζονται λίγο περισσότερη βοήθεια από τους ενήλικες (κάτι που μας εξέπληξε κάπως).

Ανατροφοδότηση των παιδιών

«Κατασκευάσαμε με ξύλο, κάτι που δεν κάνουμε πολύ συχνά. Έφτιαξα κάτι ωραίο – ένα αναδιπλούμενο τηλέφωνο!»

«Έφτιαξα πίτσα από αλουμινόχαρτο και χαρτόνι.»

«Έφτιαξα ένα σπίτι από χαρτόνι και τώρα μένω μέσα σε αυτό.»

Ανατροφοδότηση από τους γονείς

«Ο γιος μου συνήθως δεν βρίσκει πολύ συναρπαστική τη ζωγραφική και το σχέδιο στο σπίτι. Αλλά το καλοκαίρι, συχνά είχε ένα συρτάρι γεμάτο με καινούργια σχέδια. Έκανε επίσης πολύ περισσότερες χειροτεχνίες. Η αγαπημένη του δραστηριότητα ήταν το παιχνίδι ρόλων, και τώρα υπήρχε άφθονος χώρος για αυτό. Αν και μια μεγάλη μέρα στο νηπιαγωγείο είναι συχνά δύσκολη γι' αυτόν και συνήθως είναι χαρούμενος όταν τον παίρνουμε, τώρα δεν ήθελε να φύγει νωρίς ή να σταματήσει να παίζει.»

«Είμαστε απόλυτα ενθουσιασμένοι. Το παιδί μας είναι από τη φύση του πολύ δημιουργικό, αλλά χάρη σε αυτήν την πρωτοβουλία, ασχολείται ασταμάτητα με κατασκευές, ανακυκλώσεις και μικροδιορθώσεις όλο το καλοκαίρι. Τα απογεύματα, θέλει απλώς να στήσει ένα Tonie και να κόψει και να κολλήσει. Τώρα, δεν επιτρέπονται αποκόμματα χαρτιού στα σκουπίδια επειδή πάντα υπάρχει κάποια χρήση για αυτά. Οπότε, ήταν μεγάλη επιτυχία - θα θέλαμε πολύ να το ξανακάνουμε!»

«Είναι απίστευτο πόση υπερηφάνεια νιώθει ο γιος μας που φέρνει σπίτι χειροποίητες κατασκευές, με απεριόριστη φαντασία και σωστή χρήση υλικών. Συνεχίζουμε αυτή την ιδέα και στο σπίτι φτιάχνοντας πράγματα από αυτοσχέδια υλικά. Στην αρχή, ανησυχούσαμε ότι ο γιος μας θα αρνιόταν να πάει στο νηπιαγωγείο χωρίς παιχνίδια, αλλά στο τέλος, απλά ενθουσιάστηκε. Και παρόλο που υπάρχει φυσικά πρόβλημα με το πού να αποθηκεύσουμε τις κατασκευές, αφού δεν μπορείς να πετάξεις τίποτα - ούτε καν μικρά χαρτονομίσματα (γιατί είναι κρύσταλλα ή χρήματα) - το παιδί τώρα είναι πάντα απασχολημένο με χρήσιμα πράγματα όταν βαριέται. Σας ευχαριστούμε πολύ λοιπόν για αυτή την εμπειρία!»

Συμπέρασμα και προοπτικές

Κατά τη διάρκεια της περιόδου χωρίς παιχνίδια στο νηπιαγωγείο, τα παιδιά γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη. Δούλεψαν πολύ και έδειξαν **μεγάλη επιμονή και δημιουργικότητα στο να εκφράζονται** με διαφορετικούς τρόπους. Εμείς οι ενήλικες βιώσαμε επίσης κάποιες μαθησιακές διαδικασίες. Αφενός, **βελτιώσαμε τις παρατηρητικές μας δεξιότητες** λόγω της αφαίρεσης του ρόλου του εμπυχωτή. Οι συναντήσεις μας έγιναν πιο πολύτιμες μέσω της ανταλλαγής απόψεων και των συζητήσεων σχετικά με τις προκλήσεις και τις εντυπώσεις που προέκυψαν. Αφετέρου, **γνωρίσαμε καλύτερα τον εαυτό μας** αναλογιζόμενοι πώς αισθανόμασταν προσωπικά στους ρόλους μας ως υποστηρικτές και παρατηρητές.

Συνολικά, μπορούμε να πούμε ότι **όλοι αναπτυχθήκαμε μέσα από αυτό το έργο** – τόσο κοινωνικά όσο και συναισθηματικά, καθώς και στη δημιουργικότητά μας. Έγινε σαφές πόσο μπορούν τα παιδιά να συγκεντρωθούν και να ασχοληθούν όταν τα ερεθίσματα είναι μειωμένα και όταν έχουν χρόνο να ακολουθήσουν τις δικές τους ιδέες με τον δικό τους ρυθμό.

Ως εκ τούτου, το καλοκαίρι του 2025, βασιστήκαμε στις εμπειρίες από την πρώτη περίοδο χωρίς παιχνίδια και ενσωματώσαμε το νηπιαγωγείο χωρίς παιχνίδια στην παιδαγωγική μας αντίληψη. Σε ανταλλαγή με εκπαιδευτικούς και ειδικούς που συμμετείχαν στη διεθνή εκπαίδευση στη Σλοβενία τον Απρίλιο του 2025, στο πλαίσιο του έργου Erasmus+ *“Μήνας Χωρίς παιχνίδια: Καλλιερώντας τη Δημιουργικότητα και τη Βιωσιμότητα στους Νέους Μαθητές”*, παρουσιάστηκαν πολλές εξαιρετικές βιώσιμες ιδέες. Ως αποτέλεσμα, θα υπάρχει ένας μόνιμος χώρος κατασκευής με τουβλάκια στην αίθουσα πολλαπλών χρήσεων το καλοκαίρι του 2025. Επιπλέον, οι γονείς ενθαρρύνονται να δημιουργούν και να φέρνουν παιχνίδια από υλικό πολλαπλών χρήσεων από το σπίτι, παράλληλα με τη συλλογή και την προσκόμιση χρησιμοποιημένων υλικών στο νηπιαγωγείο.

Ανυπομονούμε για την επερχόμενη περίοδο χωρίς παιχνίδια και μπορούμε μόνο να προτείνουμε την εξάσκηση (και το σχέδιο) του ΜΧΠ!

8. ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ

ΜΧΠ

Έχω παρατηρήσει ότι ο γιος μου τώρα αρχίζει να παίζει μόνος του πιο συχνά. Θα αρπάξει ένα κουτί, ένα ξυλάκι ή μια κουβέρτα και θα αρχίσει να παίζει με κάτι που έχει φτιάξει ο ίδιος. Παλιότερα, ήθελε πάντα ένα παιχνίδι για τα πάντα. Τώρα λέει συχνά: «Θα φτιάξω κάτι μόνος μου». (Γονέας – Νηπιαγωγείο Ντόμπρα)

Έσχέδιο Superhero Lab: <https://superherolab.eu/results/>

Ιδέες για παιχνίδια εξωτερικού χώρου: <https://1millionideas.com/25-creative-and-fun-backyard-game-ideas>

Εργαστήριο Διασκέδασης: <https://www.facebook.com/funlabapp>

DIY Παιχνίδι από Χαρτόνι: Απλό και Διασκεδαστικό Σεμινάριο: <https://www.facebook.com/share/v/19QaZa6Jxj/>

Ψάρεμα Απορριμμάτων (Ekorotencjal, Πολωνία) – Κανόνες και Οδηγίες

Οδηγίες για το παιχνίδι «Ψάρεμα Απορριμμάτων»:

Φτιάξτε απλά καλάμια ψαρέματος από μαστούνια και σπάγκο. Χρησιμοποιήστε απλά μαστούνια, ξύλινα καρφιά ή μπαμπού καλάμια ως καλάμια ψαρέματος.

Δέστε ένα σπάγκο με ένα μικρό γάντζο ή κλιπ στο άκρο (για ασφάλεια, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε λυγισμένους συνδετήρες ή παρόμοια αμβλείς γάντζους).

Πλύνετε τα πραγματικά απορρίμματα, προσθέστε θηλιές (δεματικά καλωδίων) και τοποθετήστε τα σε μια μπλε σακούλα/κουτί = ο «ωκεανός», ένα μεγάλο μπλε δοχείο, μια τσάντα ΙΚΕΑ ή ένα μπλε ύφασμα για να αναπαραστήσετε τον ωκεανό.

Ετοιμάστε 6 κάδους στα σωστά χρώματα με ετικέτες (χαρτί, γυαλί, πλαστικό και μέταλλο, βιολογικά, μικτά, ηλεκτρονικά απόβλητα).

Κανόνες:

- Πιάσε σκουπίδια από τον ωκεανό με το καλάμι σου.
- Ταξινόμησέ το στον σωστό κάδο.
- Παίξτε μόνοι σας ή σε 2 ομάδες – η πιο γρήγορη ομάδα που θα καθαρίσει τον ωκεανό κερδίζει, αν η ταξινόμηση είναι σωστή!

Στόχος: Καθαρίστε τον ωκεανό, μάθετε ανακύκλωση και διασκεδάστε!

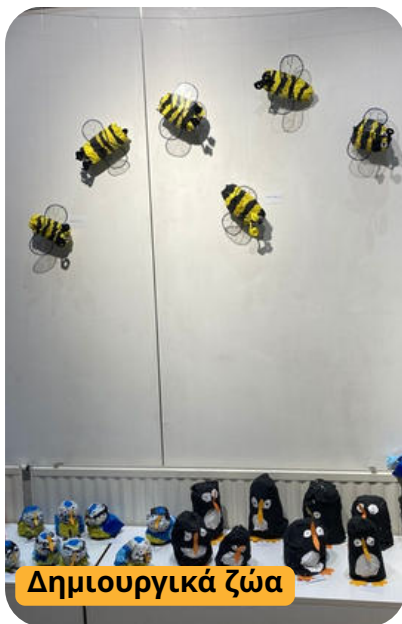
Κατασκευάστε ένα αλεξίπτωτο

Πιάστε και ταξινομήστε τα απορρίμματα

Προβολέας οροφής

Δημιουργικά ζώα

Ηχητική μνήμη - Αισθητηριακή μνήμη - Χρωματιστά ντόμινο

9. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bianchi, G., Pisiotis, U., Cabrera Giraldez, M. GreenComp – *The European sustainability competence framework*. Bacigalupo, M., Punie, Y. (editors), EUR 30955 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022. 10.2760/13286, JRC128040. Retrieved from <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128040>

Bogusz, M., Matysik-Pejas, R., Krasnodębski, A., & Dziekański, P. (2021). The concept of zero waste in the context of supporting environmental protection by consumers. *Energies*, 14(18), 5964. <https://doi.org/10.3390/en14185964>

Chang Rundgren, Shu-Nu. (2023). Demonstrating Didactic Models for ESD and Bildung in School Education. *Multidisciplinary Journal of School Education*. 12. 15–31. <https://doi.org/10.35765/mjse.2023.1224.01>

Collins, S., & Garrity, S. (2023). Early childhood educators' understanding of education for sustainable development. *Irish Educational Studies*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/03323315.2023.2266688>

Kahriman-Pamuk, D., & Pramling Samuelsson, I. (2024). Nurturing Sustainability in Toddlerhood: Investigating Preschool Teachers' Views and Daily Practices in a Swedish Preschool. *Children (Basel, Switzerland)*, 11(12), 1412. <https://doi.org/10.3390/children11121412>

Nian, Z.H. (2024) Book Review on “Children and the Environment: Early Childhood Education for Sustainable Development”. *Open Access Library Journal*, 11, 1–7. <https://doi.org/10.4236/oalib.1112540>

Pratiwi, H., Ismail, M., Yarliani, I., Riwanda, A., & Islamy, M. I. (2025). Integrating education for sustainable development (ESD) into the Kurikulum Merdeka: pedagogical practices in early childhood education centers in Indonesia. *Environmental Education Research*, 31(5), 920–934. <https://doi.org/10.1080/13504622.2025.2462254>

Samuelsson, Ingrid. (2011). Why We Should Begin Early with ESD: The Role of Early Childhood Education. *International Journal of Early Childhood*. 43. 103–118. <https://doi.org/10.1007/s13158-011-0034-x>

Santer, J., Griffiths, C., & Goodall, D. (2007). Free play in early childhood: A literature review. National Children's Bureau. Retrieved from <https://rainbow-nursery.info/wp-content/uploads/2015/08/free-play-in-early-childhood.pdf>

Sharma, S. (2023). Cultivating Pedagogical Sustainability in Early Education. *International Journal of Management Education for Sustainable Development*. 6 (6). 13–23. Retrieved from <https://ijsdcs.com/index.php/IJMESD/article/view/320/117>

Sneddon, S., & Pettit, A. (2024). Sustainability action in early childhood settings: Incorporating sustainability in early learning, development and wellbeing. *Teaching Solutions*. 2. Retrieved from <https://www.essentialresources.co.nz/Store/Product/Detail/TS0329>

Summers, J. K., Vivian, D. N., & Summers, J. T. (2019). The Role of Interaction with Nature in Childhood Development: An Under-Appreciated Ecosystem Service. *Psychology and behavioral sciences* (New York, N.Y. 2012), 8(6), 142–150.

UNESCO (2020). Education for Sustainable Development: A Roadmap. <https://doi.org/10.54675/YFRE1448>

United Nations Children's Fund (UNICEF). (2024). Ecological wellbeing in early childhood. UNICEF Latin America and Caribbean Regional Office. Retrieved from [https://www.unicef.org/lac/media/49576/file/EN-Ecological-Wellbeing-Early-Childhood%20\(1\).pdf](https://www.unicef.org/lac/media/49576/file/EN-Ecological-Wellbeing-Early-Childhood%20(1).pdf).

United Nations. (2015). Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development. A/RES/70/1 <https://sdgs.un.org/2030agenda>

United Nations – Department of Economic and Social Affairs. (2025). Sustainable Development –The 17 goals. Retrieved from <https://sdgs.un.org/goals>

World Sustainable Toy Day (2023). What's the Carbon Footprint of the Toy Industry? (And does the number matter?). Retrieved from <https://worldsustainabletoyday.com/blogs/toy-industry-blogs/whats-the-carbon-footprint-of-the-toy-industry-and-does-the-number-matter>

Zaman, A. (2022). Zero-Waste: a new sustainability paradigm for addressing the global waste problem. In Springer eBooks (pp. 1195–1218). https://doi.org/10.1007/978-3-030-76505-7_46

Zero Waste International Alliance. (2018). Zero Waste Definition. Retrieved from: <https://zwia.org/zero-waste-definition/>

Co-funded by
the European Union

Toy-Free Month: Cultivating Creativity and Sustainability in Young Learners

Ακολουθήστε μας ή επικοινωνήστε μαζί μας:

Facebook: **Toy-free month Erasmus+ Vrtec Dobrna:**

<https://www.facebook.com/profile.php?id=61574840853536>

<https://ekopotencjal.pl>

<https://www.instagram.com/ekopotencjal>

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100064778013939#>

Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: kontakt@ekopotencjal.pl

<https://www.vrtec-dobrna.si>

Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: vodja@vrtec-dobrna.si

<https://infongo.eu/>

<https://www.facebook.com/infongo.eu>

Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: info@infongo.com

<https://www.erasmuspluscourses.com/>

<https://www.facebook.com/erasmusbyprimera>

<https://www.instagram.com/erasmusbyprimera/>

Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: info@skupinaprimera.si

<https://www.step-institute.org/>

<https://www.facebook.com/stepinstituteslovenia>

<https://www.instagram.com/step.institute/>

Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: info@step-institute.org

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ' ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.